

ALFRED DE MUSSET

ŞAMDANCI

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİRENLER:
BEDRETTİN TUNCEL - SABAHATTİN EYÜBOĞLU

Genel Yayın: 3405

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLÎ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ALFRED DE MUSSET
ŞAMDANCI

ÖZGÜN ADI
LE CHANDELIER (1835)

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
BEDRETTİN TUNCEL-SABAHATTİN EYÜBOĞLU

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2010
Sertifika No: 29619

EDİTÖR
HANDE KOÇAK

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM, EKİM 2015, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-577-2 (CİLTLİ)
ISBN 978-605-332-578-9 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
YAYLACIK MATBAACILIK
LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/197-203
TOPKAPI İSTANBUL
(0212) 612 58 60
Sertifika No: 11931

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

ALFRED DE MUSSET

ŞAMDANCI

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
BEDRETTİN TUNCEL-SABAHATTİN EYÜBOĞLU

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

Sunuş

XIX. yüzyıl Fransız tiyatrosunun en değerli yazarı Musset'dir demek yanlış olmaz. Hugo'dan, Vigny'den oyun olarak ne kaldı? Ruy Blas, hatta Hernani romantik tiyatronun müzesinde tozlandılar. Chatterton'u okumak da, oynanırken görmek de zevk vermiyor artık. Dumas'nın o karışık dramları unutuldu gitti; onları okuyan da yok, oynayan da. Nerede kaldı o Antonyler, Buridanlar? Oysa bütün bu saydığımız oyunlar, geçen yüzyılın Fransızlarını gerçekten duygulandırmıştı. O eserlerin gerçek değerleri devrin taşkınlıkları geçtikten, havası kaybolduktan sonra belli oldu. Yeniden değer kazanmaları da beklenemez, çünkü o oyunlardaki insanların sözlerini, duygularını aşırı kertede yapmacık buluyoruz. Bir türlü sonu gelmeyecekmiş gibi, uzun uzun konuşuyorlar, kendilerini zorluyorlar. Oyunu okuyanın da, görenin de canı sıkılıyor. Hem oyun göreceğiz, hem canımız sıkılacak, bu olmaz tabii. Sıkıldık mı oyunda canlılık yok demektir. Canlılığı, Corneille'i beğenmemişler, ama Marivaux'nun, Beaumarchais'nin oyunları böyle mi? Hugo ile arkadaşları onları, onlardan öncekileri, Racine ile Cornaille'i beğenmemişler, ama Marivaux tek başına hepsini gölgede bırakmış. Bu adlarını saydığımız büyüklerle boy ölçüşecek bir tek Musset var.

Musset şair olarak bilinir. Şiirinden hoşlanan da var, hoşlanmayan da. *Geceler*, *Rolla* hafızalarda tat bırakacak kadar beğenilmiş. Valéry'ye sorarsanız bunlar kötü şiir örnekleri, çünkü insanı ağlamaklı ederler. Böyle olan, bir çeşit duygu dilenciliğine çıkan şairler de pek beğenilir takımından değildirler. Monsieur Teste'in babası yanılmış mı, yanılmamış mı, onu bir yana bırakalım; herkes Alfred de Musset'yi şair bilir, öyledir de. Şiirleri pek okunmuyor. Ondan daha büyük şairler çıktı, onu unutturur gibi oldular. Ama oyunları bir türlü unutulmuyor, gün geçtikçe daha çok beğeniliyor, daha çok değer kazanıyor. Comédie-Française'de oynanan oyunlara bakın: Molière'den sonra, belki onun kadar, Musset oynanıyor. Onun eserlerinde eskimeyen, daima canlı, daima taze kalan bir özellik var. Dilindeki, duygularındaki samimiyet; insanı kavrayıveren, insanın içine işleyen çok tatlı bir şiir, bir rüya havası. Watteau'nun tablolarındaki hava. Mozart'ın senfonilerinde, Schumann'ın romanslarında yaşayan ruh. O eserlerde gerçekten bir gençlik, bir sevda havası yaşar. Musset bize gençlik hülyalarının cennetini açar. Yarı aydınlık bahçelerde dolaşan, esrarlı evlerde oturan, denize açılan balkonlarda görünüp kayboluveren genç kızlar, onlara gönül kaptıran delikanlılar, işte şairimizin oyun dünyasını canlandıran, ona renk veren, ona mana katan varlıklar. Bu varlıklar çok değişik iklimlerde, Napoli, Floransa gibi bir zamanlar yeryüzünün cenneti olan şehirlerde; Jean-Paul Richter'in romanlarına, Hoffmann'ın hikâyelerine sahne olan küçük, mutlu Alman prensliklerinde yaşarlar. Bütün bu oyunlarda çok kuvvetli bir gözlem, derinlere inebilen bir inceleme gücü, insanı kavrayıveren tatlı bir konuşma, tatlı bir dökülüp saçılma, ferahlatıcı bir yaşam sevinci vardır.

Musset bugün kendisini ölümsüzlüğe kavuşturan oyunlarını oynamak için değil, kendi keyfi için yazmış. Onları Paris'in büyük bir edebiyat dergisinde, *Revue des Deux Mondes*'da yayımlamış. Bu derginden, sonradan Comédie-

Française'in başına geçen Buloz'dan başka onların pek tadına varan olmamış. Yirmi yaşında iken yazdığı bir perdelik *Venedik Gecesi* Odéon Tiyatrosu'nda ısıklanınca, Musset tiyatrolara eser vermekten vazgeçmiş, ama birkaç yıl sonra sırf kendi keyfi için yazdığı o güzel oyunlarını yayımlamış. Sayısı on dokuzu bulan oyunlarının hemen hepsini yirmi ile yirmi altı yaşları arasında yazmıştır. O yaşlarda bu kadar eser yazan insana edebiyat tarihinde pek az rastlanır. Racine *Andromaque*'ı yirmi sekiz yaşında yazmıştır; Hugo da *Hernani*'yi yazdığı anda aynı yaştaydı. Marivaux otuzunu aştıktan sonra tiyatroya merak sarar. Beaumarchais kırk üç yaşında *Sevil Berberi*'ni yaratmıştır. Kısacası: Musset şiir yazmayıp da sadece oyunları ile kalsa, yirmi sekizinde de ölseydi, gene ölümsüzler arasına katılırdı.

Musset, *Şamdancı*'yı yirmi beş yaşında iken yazmıştı. Hem de günün birinde oynanacağını hiç aklına getirmeden. Kardeşinin anlattığına göre, eserin yazılmasına şairin delikanlılık çağında başından geçen bir aşk macerası sebep olmuş, Musset on sekizinde iken zeki, güzel, müzikten anlar, hoppaca bir kadına tutulur, *Şamdancı*'daki Fortunio gibi. İnce hastalığa tutulan kadıncağız, Paris'ten uzak bir sayfiyede oturmuş. Musset, kendisine çocuk muamelesi edildiğini, kadının bir sevdalısı olduğunu anlayıncaya kadar epeyce zaman geçmiş, işte *Şamdancı* bu yaranın izlerini taşıyor. Bu yetmiyormuş gibi, ikinci bir acı tecrübe, yedi yıl sonra oyunun konusunu beslemiş.

İlkin 10 ağustos 1848'de Paris'te Théâtre Historique sahnesinde oynanan *Şamdancı*, o zamandan beri tazeliğini kaybetmeden duruyor. Yazarın tiyatro alanında en büyük başarısı sayılıyor. "Şu dünyanın birkaç tatlı sözden, bir güzel bakıştan, birkaç unutulmuş hatıradan başka güzel nesi var?" diyeceklerin pek hoşlanacakları bir oyun...

Bedrettin Tuncel

Kişiler

ÜSTAT ANDRÉ	Noter
JACQUELINE	Karısı
CLAVAROCHE	Süvari subayı
FORTUNIO	Kâtip
GUILLAUME	Kâtip
LANDRY	Kâtip
MADELON	Hizmetçi kız

Bir bahçıvan.

Oyun küçük bir şehirde geçer.

I. Perde¹

1. Sahne

(Bir yatak odası.)

*(Jacqueline yatağında yatmaktadır. Üstat André
sirtında ropdöşambır ve elinde bir mumla içeri girer.)*

ÜSTAT ANDRÉ

Hey! Hanım! Hey! Jacqueline! Hey hey! Jacqueline, hanım! Lanet olsun, bu ne uyku! Hey, hey! Hanım! Uyansanıza! Hey, hey, kalkın Jacqueline! Bu ne uykusu! Hey, hey, hey! Yahu bana baksanıza aaa hey! Hanım, hanım, hanım! Ben geldim, ben, André, kocan! Size diyeceklerim var; hem de çok mühim. Hey baksanıza yahu! Hişşt, hişşt! Pisst, pisst! Jacqueline, öldünüz mü yahu? Ya şimdi uyanırsınız ya da su kovaşını kafanıza geçiririm!

JACQUELINE

Ne var, ne oluyor iki gözüm?

ÜSTAT ANDRÉ

Ah benim namusuna kurban olduğum karıcığım! Hele şükür uyanabildiniz. Yeter artık bu kadar gerindiğiniz. Uyku dedin mi sizde. Size diyeceklerim var, dinleyin. Dün akşam, Landry, bizim kâtip...

1 Birinci perdenin tercümesi Nurullah Ataç'la birlikte yapılmıştır.

JACQUELINE

Bu da ne? Daha ortalık bile ağarmamış. Aklınızı mı kaçırdınız Üstat André? Beni böyle sebepsizce ne diye uyandırılıyorsunuz? Gidip yatın Tanrı aşkına! Hasta mısınız yoksa?

ÜSTAT ANDRÉ

Ne aklımı kaçırdım, ne de hastayım; bir şey var da ondan uyandırıyorum. Bakın ne söyleyeceğim şimdi; ilkin sorumu dinleyin, sonra da cevap verin. Şu Landry'nin başına gelen, şu bizim kâtibin, iyi tanırsın onu...

JACQUELINE

Saat kaç Tanrı aşkına?

ÜSTAT ANDRÉ

Sabahın altısı. Söylediklerime iyi kulak verin; işin şaka götürür tarafı yok, gülmek niyetinde de değilim. Hanım, hanım, benim namusum da, sizin namusunuz da, şimdi söyleyeceklerinize bakar. Tanrı biliyor ya bu işten kan da çıkar. Landry, bizim kâtip, bu gece ne görmüş biliyor musunuz?

JACQUELINE

Peki ama Üstat André, hastalandıysanız bana daha önce haber vermeliydiniz. Size bakmak vazifem değil mi a canım?

ÜSTAT ANDRÉ

Bir şeyim yok diyorum size. Beni dinlemeye niyetiniz var mı, yok mu?

JACQUELINE

Ah Meryem Anamız! Beni korkutuyorsunuz; eve hırsız mı girdi yoksa?

ÜSTAT ANDRÉ

Hayır, hırsız filan girdiği yok. Hele bir kalkın, şuraya oturun, kulaklarınızı açın ve beni iyi dinleyin. Landry, bizim kâtip, biraz önce beni uyandırdı; bu gece yapılacak bir işi vardı; onu getirmiş. Yazıhanede çalışırken...

JACQUELINE

Ah! Üstüme iyilik sağlık! Siz o gittiğiniz kafede kavga çıkardınız kesin.

ÜSTAT ANDRÉ

Hayır, hayır diyorum size! Kavga mavga etmedim, başıma da bir şey gelmedi. Yahu beni dinlemeyecek misiniz? Landry, diyorum size, bizim kâtip, bu gece, bakmış, herifin biri sizin pencereden içeri usul usul giriyor.

JACQUELINE

Yüzünüzden anladığım kadarıyla oyunda kaybetmişsiniz.

ÜSTAT ANDRÉ

Ee artık fazla oluyorsunuz hanım, sağır mısınız ne? Âşığınız varmış, anlatabiliyor muyum? Beni aldatıyorsunuz. Adamın biri bu gece bizim duvara tırmanmış. Bu ne anlama geliyor?

JACQUELINE

Zahmet olacak ama şu perdeleri açar mısınız?

ÜSTAT ANDRÉ

Buyurun açtım, esnemeyi yemekten sonraya bırakın isterseniz. Tanrı'ya şükür, bütün yaptığınız bu. Aklınızı başınıza toplayın Jacqueline. Ben öyle bağırıp çağıran takımından değilim. Tanrı şahidimdir size de iyi baktım. Babanızla arkadaşım, karım olduğunuz kadar kızım da sayılırsınız. Buraya gelirken niyetim, size yumuşak davranmaktı. Görüyorsunuz, niyetimi bozmuş değilim; hükmümü vermeden önce bir de sizi dinlemek istedim; kendinizi müdafaa edersiniz, her şeyi açıkça anlatasınız diye... Razi olmazsanız, ötesine karışmam. Kasabada bir tabur asker var; günahı boynuna, bir yığın süvari subayı ile de görüşüyorsunuz. Sustuğunuz takdirde, öteden beri içime düşen şüpheleri kuvvetlendirmiş olursunuz.

JACQUELINE

Ah! Üstat André, Üstat André! Siz beni artık sevmiyorsunuz. Tatlı sözlerle örtmeye çalışıyorsunuz ama kalbi-

nizdeki o büyük aşkın yerine bir soğukluktur gelmiş. Siz benimle böyle mi konuşurdunuz? Eskiden beni dinlemeden bir söz üzerine böyle mahkûm etmezsiniz. Bir söz üzerine iki senelik aşkımız, saadetimiz, rahatımız hayal olup gitmezdi. Ama ne çare! Bütün bunlar kıskançlıktan, benden soğumuşsunuz; kıskançlık da kalbinizi gafil avlamış. Hakikat gözünüzün önünde olsa bile nafile. Sizin karşınıza çırilçıplak masumluk çıksa, ona da bir kabahat bulursunuz. Beni sevseydiniz, böyle suçlar mıydınız?

ÜSTAT ANDRÉ

Şimdi bırakın bu sözleri Jacqueline; mesele o değil. Landry, bizim kâtip, bir adam görmüş...

JACQUELINE

Eee? Tanrım! Onu anladık. Hep aynı şeyi söylüyorsunuz; laf anlamaz değilim ya? Hep aynı söz! Dayanılır mı buna?

ÜSTAT ANDRÉ

Ah kuzum, ne diye cevap vermezsiniz?

JACQUELINE

Aman Tanrım! Ne kara talihim varmış! Ne olacak şimdi benim halim? Belli, sizin istediğiniz beni öldürmek. Bana ne isterseniz yaparsınız; siz erkeksiniz, ben kadını; kuvvet sizde. Elden ne gelir? Bekliyordum bunu, beni ezmek için fırsat kolluyordunuz. Artık başımı alıp gitmekten başka çare kalmadı; gider bir manastıra kaparıyorum, mümkün olsa da sahralara düşsem; artık geçmiş, bir daha geri gelmeyecek bir zamanın hatırasını beraber götürür, oralarda kalbime gömerim.

ÜSTAT ANDRÉ

Karıcığım, karıcığım! Tanrı aşkına, azizler hürmetine! Benimle alay mı ediyorsunuz?

JACQUELINE

Yooo! Her şey yolunda Üstat André. Söylediğinizde ciddi misiniz?

ÜSTAT ANDRÉ

Ciddi miyim? Tanrı aşkına! Sabrım kalmadı; sizi ne diye mahkemeye vermiyorum bilmem.

JACQUELINE

Mahkeme kapılarına mı düşeceksiniz Üstat André?

ÜSTAT ANDRÉ

Evet, mahkemeye gideceğim. Nuh diyor da peygamber demiyor; insanı dinden imandan çıkarır! İnadin böylesi de görülmüş, duyulmuş şey değil.

JACQUELINE

(Telaşla ayağa kalkarak.)

Demek pencereden bir adamın girdiğini gördünüz? Efendi, siz gördünüz mü, görmediniz mi?

ÜSTAT ANDRÉ

Kendi gözlerimle görmedim.

JACQUELINE

Kendi gözlerinizle görmediniz, bir de beni mahkemeye götürmek istiyorsunuz, öyle mi?

ÜSTAT ANDRÉ

Cevap vermediğiniz takdirde sahiden de götüreceğim.

JACQUELINE

Üstat André büyükanne annesi ne dermiş biliyor musunuz? “Bir koca, karısına itimat edince dedikodulara kulak asmaz; fakat bir kere suçlu olduğuna kanaat getirirse artık karısıyla konuşmasına bile lüzum kalmaz,” dermiş, insan şüphe edince, tahkik eder; delil bulamayınca sesini çıkarmaz; haklı olduğunu ispat edemeyenin de hakkı yok demektir. Hadi gelin, çıkalım buradan.

ÜSTAT ANDRÉ

Ya! Demek böyle?

JACQUELINE

Evet böyle! Yürüyün; arkanızdan geliyorum.

ÜSTAT ANDRÉ

Peki ama bu saatte böyle nereye gidilir?

JACQUELINE

Mahkemeye.

ÜSTAT ANDRÉ

Ama Jacqueline...

JACQUELINE

Yürüyün, yürüyün; insan tehdit edince sonuna kadar gitmeli.

ÜSTAT ANDRÉ

Hadi duralım, biraz sakinleş.

JACQUELINE

Sakinleşmeyeceğim işte; madem beni mahkemeye götürmek istiyorsunuz, şimdiden tezi yok...

ÜSTAT ANDRÉ

Kendini nasıl müdafaa edeceksin? Şimdi burada söylesene.

JACQUELINE

Olmaz; burada hiçbir şey söylemem.

ÜSTAT ANDRÉ

Neden?

JACQUELINE

Mahkemeye gitmek istiyorum da ondan.

ÜSTAT ANDRÉ

Ah! Beni delirteceksiniz... Kulaklarıma inanamıyorum. Ah, gökleri yerleri yaratan Ulu Tanrım! Ben bunun üzerine hasta olmazsam iyidir. Ne? Nasıl? Sahi mi? Beni dinle bir defa. Yatağıma yatmış uyuyordum. Duvarlarım şahit, gerçekten de uyuyordum. Landry, bizim kâtip, şimdiye kadar kimsenin aleyhinde bulunmamış, on altı yaşında bir çocukcağız, dünyanın en saf çocuğu, geceyi bir defter kopya etmekle geçirmiş ve pencereden bir adamın girdiğini görmüş. Bunu gelip bana söylüyor, ben de sırtıma ropdöşambırımı alıp dostça size geliyorum, "Lütfen bana bunun ne demek olduğunu izah edin," diyorum. Siz de tutup bana hakaret ediyorsunuz. Beni azgın bir adam yerine koyarak yatağınızdan fırlıyor, boğazıma atı-

lıyorsunuz. Bu kadarı da olmaz artık... Şimdi ben sekiz gün doğru dürüst hesap bile yapamam. Jacqueline, karıcığım, bana bunu nasıl yaparsınız?

JACQUELINE

Hadi, hadi... Zavallı adamcağız.

ÜSTAT ANDRÉ

Ama yavrucuğum, bana cevap versen ne olur sanki? Beni sahiden aldatabileceğin aklımdan geçer mi sanıyorsun? Heyhat! Bir kelime söyleyen kıyamet mi kopardı? Ne diye söylemek istemiyorsun? Pencерemizden giren belki de hırsızın biriydi... Bu mahalle pek tekin değil; mahalleyi değıştirsek hiç de fena etmeyiz. Benim pırlanta karıcığım! Güzelim benim! Bu asker makulesini gözüm tutmuyor! Gezmeye, tiyatroya, baloya, nereye gitsek, hatta evimizde bile bu adamlar peşimizi bırakmıyorlar: Baş başa bir çift lakırtı etmek istesem, ya apoletleri ağzıma girer yahut da kocaman eğri bir kılıç bacaklarıma dolaşır. Öyle denizler ki, belki bir tanesi kalkıp pencерemize tırmanıvermiştir. Senin bir şeyden haberin yok; görüyorum. Onlara yüz veren sen değilsin. Bu heriflerden her şey beklenir. Hadi, hadi, ver elini, bana küstün mü Jacqueline?

JACQUELINE

Küserim tabii! Beni mahkemelere sürüklemeye kalkıyorsunuz. Hele annem bunu bir duysun, bakın size neler eder.

ÜSTAT ANDRÉ

Eh! Sen de söylemeyiver yavrum! Aramızdaki ufak tefek dargınlıkları başkalarına söylemekte ne mana var? Bunlar öyle hafif bulutlardır ki, bir an gökten geçerler ve sonra gökyüzü eskisinden daha sakın, daha temiz olur.

JACQUELINE

Hele şükür! Verin elinizi.

ÜSTAT ANDRÉ

Beni sevdiğini bilmiyor muyum sanki? Sana körü körüne itimat etmiyor muyum? İki yıldır sadece bana ait oldu-

ğuna dair her türlü kanıtı sunmadın mı bana Jacqueline? Şu Landry'nin bahsettiği pencere tam senin odaya açılmıyor; avludan bostana geçilir. Komşumuz Üstat Pierre bizim çardaklardan bir şey aşırıma gelmiş olabilir, hiç şaşırmam buna. Haydi, üzülme artık; bu akşam bahçivana bekletirim, bahçenin yoluna da kurt kapanını koydururum; yarın ikimiz de güleriz.

JACQUELINE

Ayakta durmaya mecalim kalmadı; beni boş yere uyardınız.

ÜSTAT ANDRÉ

Dinlen karıcığım, dinlen; gidiyorum, seni yalnız bırakıyorum. Haydi allahaısmarladık, bu meseleyi unutalım. Görüyorsun ya yavrum, dairende aramaya kalkışmadım; bir dolap bile açmadım, sözüne inanıyorum; senden haksız yere şüphelendiğim, masum olduğumu anladığım için seni yüz kat daha çok sevdiğimi hissediyorum. Yakında bütün bu yaptıklarımı telafi ederim; sayfiyeye gideriz, sana bir hediye alırım. Allahaısmarladık, seni görmeye geleceğim yine.

(Çıkar.)

(*Jacqueline yalnız kalınca bir dolabı açar, içinde
Yüzbaşı Clavaroche görülür.*)

CLAVAROCHE

(*Dolaptan çıkarken.*)

Uff!

JACQUELINE

Çabuk çıkın! Kocam şüphe etmeye başladı; sizi görmüşler, fakat tanıyamamışlar. Nasıl, dolabın içinde rahat mıydınız?

CLAVAROCHE

Hiç sormayın!

JACQUELINE

Vakit kaybetmeyelim; ne yapacağız şimdi? Kimse farkına varmadan nasıl buluşmalı, nasıl hareket etmeli?

Bahçıvan bu akşam nöbet bekleyecek, benim hizmetçiye de güven olmaz ki! Başka bir yerde mi buluşsak acaba? Burada imkânı yok. Böyle küçük bir şehirde insanın her yaptığı görülür. Üstünüz başınız toz içinde, galiba topallıyorsunuz da.

CLAVAROCHE

Dizim de, başım da ezildi. Kılıcımın kabzası az daha böğrüme giriyordu. Şu halime bir bakın; değirmenden çıkmış gibiyim.

JACQUELINE

Eve gider gitmez mektuplarımı yakın. Bulurlarsa mahvolurum. Landry, bir kâtip, buraya girdiğinizi görmüş; alacağı olsun! Ne yapmalı, nasıl bir çare bulmalı? Ne yapalım, söylesenize! Betiniz benziniz atmış.

CLAVAROCHE

Dolabın kapağını üstüme kapadığınız sırada biçimsiz bir vaziyetteydim; hani şu kavanozlarda ispirto içinde saklanan acayip mahlûklar vardır ya, onlar gibi...

JACQUELINE

Peki, ne yapacağız şimdi?

CLAVAROCHE

Adam sen de! Bundan kolay ne var?

JACQUELINE

Nasıl yani?

CLAVAROCHE

Ne bileyim ben? Fakat kolay işte. Bu benim başıma ilk defa mı geliyor sanki? Aman bittim! Bir bardak su verin!

JACQUELINE

İşte orada. Bana kalırsa, en iyisi çiftlikte buluşmak.

CLAVAROCHE

Ah bu kocalar! Bir uyandılar mı, nasıl da baş belası kesiliyorlar! Bizim üniformanın haline diyecek yok doğrusu; tam resmigeçitlik kıyafet!

(Su içer.)

Fırçanız var mı burada? Lanet olsun, tozdan aksırmamak için cehennem azapları çektim.

JACQUELINE

İşte tuvalet masam; ne lazımsa alın.

CLAVAROCHE

(Üstünü başını fırçalayarak.)

Çiftliğe gidip de ne yapacaksınız? Ne de olsa kocanız yumuşak huylu bir insan. Geceleri böyle çıkagelmek âdeti midir?

JACQUELINE

Tanrı'ya şükür hayır! Hâlâ tüylerim ürperiyor. Fakat unutmayın ki şimdi aklına bir şeyler koymuş; en fazla sizden şüphelenecek.

CLAVAROCHE

Niçin benden?

JACQUELINE

Niçin mi? Bilmem... Bana öyle geliyor. Ben size bir şey söyleyeyim mi Clavaroche? Bu hakikat denilen şey çok tuhaf; hayaletlere benzer bir tarafı var, görürsün ama dokunamazsın.

CLAVAROCHE

(Üniformasını düzelterek.)

Hadi canım sen de! Her şeyin er geç bilineceğini söyleyenler, ya torun sahibi olmuş ihtiyarlar yahut da emniyet müdürleridir. Akılları sıra bunun izahı da şudur: Bilinmeyen şey bizce meçhuldür, o halde mevcut değildir. Saçmaladığımı düşünüyor olabilirsiniz, hele bir düşünün, haklı olduğumu görürsünüz.

JACQUELINE

Dediğiniz gibi olsun. Korkudan ellerim, dizlerim kesildi. Bu korku yok mu, başıma gelecekten de fena.

CLAVAROCHE

Sabredin! Her şeyi yoluna koyarız.

JACQUELINE

Ama nasıl? Söyleyin. Bakın ortalık aydınlandı.

CLAVAROCHE

E canım, bu ne telaş! Bu ürkek ürkek bakışlarınızla melekler gibi güzelsiniz. Durun bakalım, şöyle oturun da bir düşünelim, üstüm başım biraz düzeldi. Deminki perişanlığım kalmadı. Ah! Şu sizin kahrolası dolap yok mu! Giysiniz olmak da zor şey doğrusu...

JACQUELINE

Şakayı bırakın, beni meraktan öldürüyorsunuz.

CLAVAROCHE

Pekâlâ sevgilim, dinleyin şimdi, size prensiplerimi söyleyeyim. İnsan, yolunun üstünde kıskanç koca denilen zararlı mahlûka rastlayınca...

JACQUELINE

Aaa! Clavaroche, hiç olmazsa benim hatırım için.

CLAVAROCHE

Sözüm ağırınıza mı gitti?

(Jacqueline'in elini öper.)

JACQUELINE

Hiç olmazsa biraz daha alçak sesle konuşun.

CLAVAROCHE

Her çeşit sakıncayı önlemek için üç emin çare vardır. Birincisi, ayrılmak... Ama o seçenek, bize uzak.

JACQUELINE

Beni korkudan öldüreceksiniz.

CLAVAROCHE

İkincisi, şüphesiz en iyisi, hiçbir şeye kulak asmamak ve icabında...

JACQUELINE

Eee?

CLAVAROCHE

Hayır, bu da işimize gelmez. Püf desen uçacak bir kocanız var; kılıcı kınında bırakmalı. Şimdi üçüncü çare kalıyor; o da bir şamdancı bulmak.

JACQUELINE

Şamdancı mı? O da ne?

CLAVAROCHE

Biz alayda iken, gürbüz, iriyarı bir delikanlı vardı, istediğimiz zaman kaputumuzu, şemsiyemizi taşırdı. Ona şamdancı derdik. Bir kadın dansa kalkınca, o ciddi ciddi gider, onun sandalyesine oturur ve yelpazeyle oynatarak kadını mahzun gözlerle kalabalığın içinde takip eder; kadın, locasından çıkarken ona elini verir ve kadın bir şey içince bardağı kurula kurula yanındaki konsolun üzerine bırakır. Kadına biri hayran oldu mu onun koltukları kabarıp; kadına biri kabalık etti mi, dövüşür. Koltuğun bir yastığı mı eksik? Derhal koşar, atılır ve nereden bulursa bulur, getirir; çünkü o, evi köşesiyle bucağıyla bilir. Evin eşyası gibidir. Sofalarda ışksız dolaşır. Bir tarafta bir şenlik var da dilber oraya mı gitmek istiyor? O, gün doğmadan tıraş olur; daha öğle vakti meydandaki veya caddedeki iskemlelerden ikisi üzerine eldivenlerini koyar, peyler. Ona, ne diye kadının arkasından gölge gibi gittiğini sorun, bilmez, bir şey de diyemez. Kadının bazen ona bir gülümsemeyle cesaret verdiği yahut vals yaparken parmaklarının ucunu yana yana sıkmasına müsaade ettiği de olur. Hani saraylarda birtakım asilzadelere fahri unvanlar verilir, onlar da büyük merasimlere iştirak ederler. Fakat nazırlar toplantısında yerleri yoktur; o da işte onlar gibidir. Hasılı, gördüğü lütuf, gerçek lütufların başladığı yerde biter; kadınların görülen her şeyine nail olur ama arzu edilen hiçbir şeylerine erişemez. Başkaları da işlerine pek yarayan bu kuklanın arkasında izlerini belli etmeden muratlarına ererler... Şöminenin saçağı altında olup bitenlere o perdelik eder. Kocanın kıskanacağı tutarsa onu kıskanır; dedikodu oldu mu, onun üstüne döner. O, gider, gelir, telaş eder; bırakırlar, akıntıya kürek çeker. Onun işi budur. Bu sayede sinsi âşıkla onun pek masum sevgilisi, bir türlü açılmaz, yırtılmaz bir perdeye bürünerek ona da, mütecessislere de kıs kıs gülerler.

JACQUELINE

Yahu hiç güleceğim yoktu... Peki, bu adamcağıza şamdancı adını, bu tuhaf adı neden takmışlar?

CLAVAROCHE

Şamdancı, yani şamdanı...²

JACQUELINE

Peki, peki, anladım...

CLAVAROCHE

Acaba, güzelim, tanıdıklarınız arasında, hiç de tatsız olmayan, bu önemli vazifeyi başarabilecek, iyi niyet sahibi bir kimse yok mu? Hele bir düşünün, araştırın bakalım.

(Saatine bakar.)

Ooo! Saat yediye gelmiş. Ben artık gideyim. Bugün nöbetçiyim.

JACQUELINE

İyi ama Clavarocche, doğrusu burada kimseyi tanımıyorum; adam aldatmayı da pek iyi beceremem gibi geliyor bana. Nasıl olur, bir gence cesaret vermek, kalbini çelmek, ümide düşürmek, belki de büsbütün âşık etmek ve sonra da çekeceği acıyla oynamak... Sizin bu bana teklif ettiğiniz şey, fettanlığın ta kendisi.

CLAVAROCHE

Birbirimizden ayrılmak daha mı iyi? Bu zor durumda, her ne pahasına olursa olsun, şüpheleri bizden uzaklaştırmak lazım değil mi?

JACQUELINE

Peki neden bu şüpheleri bir başkasının üzerine çevirmeli?

CLAVAROCHE

Şüphelerin bir yere konması lazım da ondan. Ah gözüm! Kıskaç bir kocanın şüpheleri kırlangıç değil ki havada süzülüp dursun; er geç bir yere konacak; iyisi mi, yuvalarını hazırlarsın.

2 Çapkın jargonunda kadınla platonik ilişki kurarak gerçek âşğın kimliğinin gizli kalmasını sağlayan paravan kişi (e.n.)

JACQUELINE

Hayır, ben bunu yapamam. Zaten yapsam bile yine adı-
mı lekelemiş olmayacak mıyım?

CLAVAROCHE

Böyle şey olur mu? Gerektiği zaman masum olduğunuzu
ispat edemez misiniz? Sevdalı başka, sevgili başka.

JACQUELINE

Öyle ama...

CLAVAROCHE

(Pencereye yaklaşarak.)

Bakın işte, bahçede bir ağacın altına üç delikanlı otur-
muş; kocanızın kâtipleri olacak. İçlerinden beğenin be-
ğendiğinizi; bir dahaki gelişimde onlardan birini size de-
lice âşık olmuş bulmalıyım.

JACQUELINE

Nasıl olur canım? Ben onlarla şimdiye kadar bir çift la-
kırtı etmiş değilim.

CLAVAROCHE

Canım, sen de Havva'nın kızı değil misin? Hadi Jacque-
line, peki deyiverin.

JACQUELINE

Ummayın benden öyle bir şey.

CLAVAROCHE

Oldu, oldu, teşekkür ederim. Allahaismarladık benim
sarışın ve ürkek sevgilim. Zarıfsınız, gençsiniz, güzelsi-
niz, hem de seviyorsunuz... En azından birazcık, değil mi
madam? İş başına! Oltayı atıverin!

JACQUELINE

Ne pervasızsınız Clavaroche!

CLAVAROCHE

Mağrur ve pervasız. Beni beğendiğiniz için mağrur, sizi
muhafaza etmek için pervasız...

(Çıkarlar.)

2. Sahne

(Küçük bir bahçe.)

(Fortunio, Landry ve Guillaume oturmaktadır.)

FORTUNIO

Sahi... Ne garip, ne esrarlı macera!

LANDRY

Sakin ötede beride söyleyeyim demeyin. Beni işimden edersiniz.

FORTUNIO

Hem esrarlı, hem de ne harikulade! Evet, kim olursa olsun, bahtiyar adammış.

LANDRY

Bir şey söylemeyeceğinize söz veriyorsunuz ya? Üstat André bana yemin ettirdi.

GUILLAUME

Komşudan, kraldan ve kadınlardan bahsetmeye gelmez.

FORTUNIO

Böyle şeylerin olabileceğini düşündükçe içim içime sığmıyor. Demek Landry, sen bunu sahiden gördün?

LANDRY

Yeter artık; bu bahsi kapatalım.

FORTUNIO

Sessizce yürüdüğünü duydun, öyle mi?

LANDRY

Evet, duvarın arkasında, ağır, sessiz adımlarla...

FORTUNIO

Pencere yavaşça gıcırdadı, değil mi?

LANDRY

Ayakaltındaki bir kum tanesi gibi...

FORTUNIO

Sonra, kapıdan içeri giren adamın duvara akseden gölgesi...

LANDRY

Pelerine bürünmüş, bir hayalet gibi...

FORTUNIO

Panjurun arkasında bir el...

LANDRY

Bir yaprak gibi titrek...

FORTUNIO

Sofada zayıf bir ışık, sonra bir öpücük, daha sonra uzak-tan uzağa birkaç adım...

LANDRY

Sonra sessizlik... Perdeler kapandı, ışık kayboldu...

FORTUNIO

Ah! Ben senin yerinde olsaydım, sabaha kadar orada dururdum.

GUILLAUME

Sen Jacqueline'e vurgun musun yoksa? Pek güzel. Pek güzel.

FORTUNIO

Tanrı şahidim, ben bir kez bile kafamı kaldırıp Jacqueline'e bakmış değilim; onu sevmeye rüyamda bile cesaret edemem. Bir defa baloda gördüm. Elim eline değmedi; dudaklarından benim için bir kelime çıkmadı. Ne yapar, ne düşünür, hiç bilmem. Yalnız, öğleden sonra, bahçede gezintiye çıktığı zaman, ağaçlıklı yolda yürüyüşünü seyretmek için pencerenin camlarını nefesimle temizlerim.

GUILLAUME

Mademki ona âşık değilsin, ne diye sabaha kadar kalırım diyorsun? Landry en doğrusunu yapmış; gidip her şeyi olduğu gibi Üstat André'ye anlatmış.

FORTUNIO

Landry öyle istemiş, öyle yapmış. Romeo, Juliette'ine kavuşsun da... Keşke ben sabah kuşu olaydım da onlara tehlikeyi haber vereydim.

GUILLAUME

Yine her zamanki gibi çılgınca hayaller! Jacqueline'in âşığı olmuş, olmamış, bundan sana ne? Herhalde alayın subaylarından biridir.

FORTUNIO

Ah! O sırada yazıhanede olsaydım da, bütün bunları görseydim keşke!

GUILLAUME

O bizim kitapçı yok mu? Seni romanlarıyla hep o zehirliyor; Tanrı kurtarsın seni! Bundan senin ne kârın olur ki? Sonunda eline bir şey geçmeyecek olduktan sonra... Yoksa sen, sana da sıra geleceğini mi umuyorsun? Küçük bey, “Herhalde günün birinde beni de düşünürler,” diyor. Zavallı çocuk! Sen bizim taşra dilberlerini bilmezsin. Onların nazarında metelik etmeyiz; bizi çok çok terzi kızlarına layık görürler. Onların gözü hep kılıklıdır. Bir defa tadını aldılar mı, alayın subayları değişir, onların gönlü değişmez. Askerler birbirine benzer. Birini seven binini sever. Değişen, yalnız yakalarındaki renktir; yeşilken lacivert yahut kırmızı olur. Hem hepsi de kaytan bıyıklı değil mi? Hepsinde aynı fiyaka yok mu? Konuştukları dil, verdikleri zevk aynı değil mi? Hepsi bir kalıptan çıkma; kadınların, onları birbirinden ayırt edemedikleri de olur.

FORTUNIO

Seninle ne konuşacak? İşin gücün pazarlarını, tatil günlerini sokaklarda oyun oynayanları seyretmekle geçirmek.

GUILLAUME

Senin işin de bir başına pencereye oturup, saksıların arasından bakmak. Aradaki fark da bu. Sen bu şairane hül-yalarla tımarhanelik olacaksın. Hadi içeri; aklın nerede? Çalışma zamanı geldi.

FORTUNIO

Ah! Gece Landry ile ben de kalsaydım!

(Çıkarlar.)

(Jacqueline ile hizmetçi Madelon girerler.)

JACQUELINE

Eriklerimiz güzel olacak bu sene; çardaklarımız da bak ne hoş. Gel biraz şu tarafa doğru gidip banka oturalım.

MADELON

Nedense havadan çekinmiyorsunuz madam; pek sıcak değil bu sabah.

JACQUELINE

Ne tuhaf! Bu evde iki senedir oturuyorum ama bahçenin bu kısmına iki defa bile gelmemişimdir. Bak şu hanımlerine. Şu çardaklara sarmaşıklar ne güzel tırmanır.

MADELON

Üstünüze bir şey de almadınız; başınız açık inmek istediniz.

JACQUELINE

Aklıma gelmişken sana bir şey sorayım. Şu alt odada oturan delikanlılar kim? Bana mı öyle geliyor, bize bakıyorlar galiba? Biraz önce buradaydılar.

MADELON

Tanımıyor musunuz? Üstat André'nin kâtipleri.

JACQUELINE

Bak sen! Sen tanıyor musun Madelon? Söylerken yüzün kızardı sanki.

MADELON

Ben mi ben mi madam? Tanıyıp da ne yapayım? Her gün gördüğüm için biliyorum; her gün de değil ya... Tanıdığım söylenemez pek.

JACQUELINE

Hadi, hadi; kızardın, itiraf et. Hem bunda utanacak ne var? Buradan gördüğüm kadarıyla, bu delikanlılar pek de fena değil. Söyle hadi. Hangisini beğeniyorsun? Bana biraz içini aç. Sen güzel bir kızsın Madelon; bu delikanlılar sana kur yapmışlar, ne zararı var?

MADELON

Bir zararı var demiyorum; halleri, vakitleri yerinde gençler; aileleri de kibar insanlar. İçlerinde ufak tefek bir kumral var ki, anacaddeden geçtiği zaman, kızlar selamını almamazlık etmezler.

JACQUELINE

(Eve yaklaşıırken.)

Hangisi? Şu kalemini yontan mı?

MADELON

Yok efendim, o Mösyö Landry; söz söylemesini bilmeyen, kaba saba gencin biri.

JACQUELINE

Şu öteki, yazı yazanı mı?

MADELON

Değil, değil, o da değil. O dediğiniz, Mösyö Guillaume. Akıllı uslu bir delikanlı, ama saçları kıvırcık değil; pazarları dansa kalktığı zaman saçları acınacak bir hal alıyor.

JACQUELINE

Peki hangisi öyleyse? Yazıhanede başka kimseyi görmüyorum.

MADELON

Pencereden şu üstü başı temiz, saçları düzgün genci görmüyor musunuz? Bakın işte, bir dosyayı karıştırıyor; Küçük Fortunio.

JACQUELINE

Ha evet, gördüm. Doğrusu o masum haliyle hiç de fena değil. Kendini sakın Madelon; bu melekler, kızları baştan çıkarırlar. O mavi gözlü küçük bey, satıcı kızlara kur yapıyor demek? Peki ama Madelon, ne diye öyle dudak büküyorsun? Hiç de fena seçmemişsin. Demek bu delikanlı söz söylemesini biliyor, dans da öğrenmiş?

MADELON

Affedersiniz ama madam, eğer birini seviyorsa bu ben değilim. Bahçede dolaştığınız zaman başınızı çevirip bakseydiniz, çok defa kolları göğsünde, yazı kalemi kulağında, uzun uzun size baktığını görürdünüz.

JACQUELINE

Alay mı ediyorsunuz matmazel? Kiminle konuştuğunuz farkında mısınız?

MADELON

Bir köpek de piskoposa bakabilir; hatta köpeğin bakmasının piskoposu memnun ettiğini söyleyenler bile vardır. Bu genç, hiç de akılsız değil; babası zengin bir kuyumcu. Ayıp değil ya; göze yasak olmaz.

JACQUELINE

Bana baktığını kim söyledi? Size açılmadı ya?

MADELON

Siz de bilirsiniz madam, bir genç başını çevirdi mi, kadınlar onun nereye baktığını pekâlâ anlarlar. Bunun için kadın olmaya da lüzum yok ya... Ne söyleyeceğini bilmiyor muyum ki?

JACQUELINE

Üşüdüm. Gidin bana şalımı getirin, bu lakırtıları da bırakın.

(Madelon çıkar.)

JACQUELINE

Bahçıvan değil mi şu ağaçların arasındaki? Hey Pierre, baksanıza!

(Bahçıvan gelir.)

BAHÇIVAN

Beni mi çağırdınız madam?

JACQUELINE

Evet, evet. İçeri girin, Fortunio adında bir kâtip varmış, buraya gelsin; kendisine bir şey söyleyeceğim.

BAHÇIVAN

İşte kendisi geliyor. Mösyö Fortunio, hanım sizinle konuşmak istiyor.

(Fortunio gelir. Bahçıvan çıkar.)

FORTUNIO

Bir yanlışlık olmasın madam, beni istemişsiniz.

JACQUELINE

Buyurun, oturun; yanlışlık yok. Mösyö Fortunio, çok zor, çok sıkıntılı bir durumdayım. Size söylemem gere-

ken bir şey var; ama bunu nasıl söyleyeceğim ve niçin söyleyeceğim, bilmiyorum.

FORTUNIO

Ben üçüncü kâtibim. Eğer mühim bir işse, birinci kâtip Guillaume var; ister misiniz çağırayım?

JACQUELINE

Hayır, hayır. Mühim bir iş olsa kocam ne güne duruyor?

FORTUNIO

Ben size faydalı olabilir miyim? Bana güvenebilirsiniz. Gerçi pek gencim, ama size hizmet edebilmek için seve seve canımı veririm.

JACQUELINE

İşte kibarca, yiğitçe bu söz; ama yanılmıyorsam, beni tanımıyorsunuz.

FORTUNIO

Ufukta parlayan yıldız kendisine bakan gözleri bilmez, ama dağın yamacında yürüyen en meçhul çoban bile o yıldızı tanır.

JACQUELINE

Size bir sır vereceğim, ama iki sebepten tereddüt ediyorum. Birincisi, beni ele vermeniz; ikincisi de benim işimi görmekle beraber hakkımda fena bir fikir edinmeniz.

FORTUNIO

Beni denemek istemez misiniz? Çok rica ederim, bana itimat edin!

JACQUELINE

İyi ama, kendiniz de söylediniz, pek gençsiniz. Kendinize güvenirsiniz ama bir de bakarsınız ki...

FORTUNIO

Hayır madam, kalbimden gelen sese ben de güvenebilirim, başkaları da.

JACQUELINE

Ah, insan başı sıkışınca, ihtiyat nedir bilir mi? Aman bir dinleyen olmasın.

FORTUNIO

Bahçede kimse yoktur; yazıhanenin kapısını da kapadım.

JACQUELINE

Hayır, imkânı yok, söyleyemeyeceğim. Sizi boş yere rahatsız ettim, affedersiniz; bunu unutun.

FORTUNIO

Ne yazık! Talihsiz bir adammışım. Nasıl emrederseniz...

JACQUELINE

Benim durumum da pek garip; kimselerinkine benzemiyor. Size şu kadarını söyleyeyim ki benim, tamamıyla bir dosta değilse de, dostça bir harekete, bir dostluğa ihtiyacım var. Ne yapacağımı şaşırdım. Bahçede geziniyor, çardaklara bakıyordum; sonra ne bileyim, sizi pencerede gördüm, çağırtayım dedim.

FORTUNIO

Cilvesi ne olursa olsun, talihin bana sunduğu bu lütfu siz elimden alıvermeyin. Yine tekrar edeceğim; yolunuzda seve seve ölürüm.

JACQUELINE

Bu sözü fazla tekrar etmeyin... Yoksa büsbütün susarım.

FORTUNIO

Neden? Size kalbimden geçeni söylüyorum.

JACQUELINE

Neden, neden? Ne siz işin aslını biliyorsunuz, ne de ben düşünmek istiyorum. Hayır, benim sizden isteyeceğim şey, çok şükür, insanı ölüme götürmez; ehemmiyetsiz, hiçten bir şey. Siz daha çocuksunuz. Belki beni güzel buluyorsunuz da, hiç düşünmeksizin bana tatlı, sevdalı sözler söylüyorsunuz. Ben sizin sözlerinizi böyle karşılıyorum; pek tabii, sizin yerinizde hangi erkek olsa böyle söylerdi.

FORTUNIO

Ben ömrümde yalan söylemedim madam. Doğru, ben bir çocuk sayılırım ve sözlerime de itimat edilmeyebilir; ama doğru olduklarını Tanrı biliyor.

JACQUELINE

Neyse; rolünüzü benimsemişsiniz; dediğinizden dönmüyorsunuz. Bunları bırakalım; şu iskemleyi alın da oturun.

FORTUNIO

Emredersiniz.

JACQUELINE

Size garip görünecek ama müsaade edin de bir şey sorayım. Madelon, bizim oda hizmetçisi, babanızın kuyumcu olduğunu söyledi. Herhalde şehirdeki tüccarlarla tanışır, görüşür?

FORTUNIO

Elbette madam; diyebilirim ki tanınmış tüccarlar arasında bizim mağazayı bilmeyen yoktur.

JACQUELINE

O halde sizin de çarşıya gidip geldiğiniz olur; caddedeki dükkânlarda da sizi tanırlar.

FORTUNIO

Şüphesiz madam.

JACQUELINE

Bir dostumun cimri ve kıskanç bir kocası var. Kendinin de serveti yok değil ama istediği gibi sarf edemiyor. Eğlenceleri, zevkleri, süsü, kaprisleri diyelim –kaprissiz kadın olur mu?– velhasıl her şeyi kayda, kontrole tabi. Sene sonunda büyük büyük masraflara girebilir ama her ay, hemen her hafta, satın aldığı şeyler üzerinde bir kavgadır gider. Kısacası kadıncağzı varlık içinde yokluk çekiyor. Çekmecesi dolu, cepleri boş. Parası hiçbir işine yaramıyor. Kadınlar için de süslenme, bilirsiniz mühim meseledir. Bunun için, her şeyi göze alıp birkaç hileye başvurmuş. Mağazalardan gelen hesaplar, kocasının “birinci derecede zaruri” dediği alelade masraflarla doludur; bu nevi masraflar, kimseden gizlenmeden ödenir. Fakat önceden kararlaştırılmış, belli tarihlerde getirilen başka bazı gizli hesaplarda kadının “ikinci derecede zaruri” dediği ufak tefek masraflar bulu-

nur ki bunlar aslında hakiki masraflardır ve düşüncesi kıt adamlar, bu masrafları lüzumsuz görürler. İşte bu suretle her şey yoluna girer; herkesin gönlü olur ve makbuzlardan şüphe etmeyen koca, kadın elbiselerinden pek anlamadığı için, karısının üzerinde gördüğü elbiselerin kendi parasıyla ödendiğini fark etmez.

FORTUNIO

Ben bunda bir fenalık görmüyorum.

JACQUELINE

Şimdi bakın ne oluyor: Biraz vesveseli olan koca, elbiselerin çoğaldığını fark etmiyor ama paranın azaldığını fark ediyor. Hizmetçilerini tehdit ediyor, kasasını yumrukluyor ve alışveriş ettiği tüccarları azarlıyor. Tek başına kalan zavallı kadın, bu işte hiç para kaybetmiyor ama sabahtan akşama kadar elbise arzusuyla yanıp tutuşuyor. Artık ne sırdaşlar kalıyor, ne gizli hesaplar, ne de meçhul masraflar. Bu arzu içini kemiriyor ve kadın, her ne şekilde olursa olsun, arzusunu tatmin etmek istiyor. Şimdi, becerikli, hele dilini tutmasını bilen, yüksek tabakadan olduğu için kimsenin şüphesini uyandırmayacak bir delikanlıya ihtiyaç var. Bu delikanlı, dükkânlara gidecek, kadına lazım olan şeyleri, daha doğrusu bana lazım dediği şeyleri alacak... Kendisine alıyormuş gibi alacak. Bunun için de bu delikanlının eve her zaman gelen, elini kolunu sallaya sallaya girip çıkanlardan olması lazım. Tabii zevk sahibi olacak, nereden ne alınır bilecek. Bir de mesela şehirde güzel, süse düşkün bir kız olur da delikanlının onda gözü olduğu söylenirse daha âlâ olur. Sizin böyle bir şeyiniz yok mu acaba? O zaman kimsenin bir diyeceği kalmaz; her aldığını sevgilisi için alıyor derler... İşte böyle birini bulmalı.

FORTUNIO

O hanıma söyleyin, emrine hazırım; elimden geleni yaparım.

JACQUELINE

Ama bu iş olursa, takdir edersiniz ki, sırdaşın eve, demin söylediğim gibi, serbestçe girip çıkabilmesi için yalnız kâtipler arasında kalması doğru olmaz, değil mi? O, sofraya oturmalı, salona girmeli, takdir edersiniz ki, sır saklayabilmek pek güç bir meziyettir. Minnettarlık beklemek de elbette hakkıdır. Ama iyi niyetten başka, biraz da becerikli olursa tabii daha iyi, değil mi ya? Bir akşam, mesela bugünkü gibi havanın güzel olduğu bir akşam, kapının yarı açık bırakıldığını fark etmeli ve gözü pek bir kaçakçı gibi elması gizlice getirivermeli, öyle esrarlı haller takınıp da şüpheyi davet etmemeli. İhtiyatlı, çevik, kurnaz olmalı, İspanyolların bir atasözü vardır; hayatta başarı kazanmak isteyen, o sözü kulağına küpe etmeli: “Tanrı, pervasızlardan yanadır.”

FORTUNIO

Çok rica ederim, bu işi bana verin.

JACQUELINE

Bütün bu şartlar sağlanıp da sırrın meydana çıkmaya-
cağından emin olunduktan sonra, sırdaşa yeni dostunun
adı söylenebilir. O zaman kendisine hiç çekinmeden bir
kese verilir, o da bunu eli yatkın, hanımının can yoldaşı
bir hizmetçi gibi alıverir. Aman çabuk! Madelon şalımı
getiriyor. Susun ve ihtiyatlı olun. Allahaismarladık. Bah-
settiğim dost benim; sırdaş da siz; kesede burada, iskem-
lenin altında.

(Çıkar.)

(*Guillaume ve Landry kapının önündedir.*)

GUILLAUME

Hey Fortunio! Bak, Üstat André seni çağırıyor.

LANDRY

Masada iş var. Dışarıda ne dolaşıp duruyorsun?

FORTUNIO

Ne var, ne istiyorsunuz benden?

GUILLAUME

Patron seni çağırıyor diyoruz.

LANDRY

Buraya gel; iş çıktı. Bu şair yine neler düşünüp duruyor?

FORTUNIO

Ne garip, ne esrarlı macera!

(Çıkar.)

II. Perde

1. Sahne (Bir salon.)

CLAVAROCHE

(*Aynanın önünde.*)

İşin doğrusu, bu güzel kadınları gerçekten sevenin hali haraptır. Sevda peşinde koşmak, netice itibarıyla, pek zararlı bir iş. Kâh, en güzel yerinde bir uşak kapıyı kurcalayıp sizi sıvışmaya mecbur eder. Sizin için kendini felakete atan kadın hiç aldırış etmez, en tatlı heyecanın tam ortasında bir dolaba tıklılırsınız. Kâh, evinizde talim yorgunluğuyla kanepenize uzanmışken acele gönderilmiş bir haberci gelir ve bir fersah mesafede sizi delice seven bir kadın bulunduğunu hatırlatır. Derhâl, berberi çağırırsın, uşağı çağırırsın! Koşarsın, uçarsın! Bir de bakarsın ki geç kalmışsın, kocası eve gelmiş, yağmur da başlamıştır. İşin yoksa bir saat ayakta bekle dur. Sakın hasta olayım, keyifsiz olayım deme! Yasak. Güneş, soğuk, fırtına, kararsız vaziyetler, tehlike... Bütün bunların size keyif vermesi lazım. Atasözlerinin öteden beri söylediği gibi, güçlüklerde zevkinizi artırmak hassası vardır ve şimal rüzgârı yüzünüzü kamçılarken cesaretinizi artırmazsa, fena halde kızar, insanlar aşkı kanatlı ve tirkeşli bir melek şeklinde tasarlamışlar; oysa sırtına bir gocuk, kafa-

sına bir papak geçirmiş bir yabanördeği avcısı şeklinde gösterilmesi daha doğru olur. Tanrım şu insanlar ne budala mahlûklar; burunlarının dibindeki lokmayı teperler de neyin peşinde koşarlar... Gururlarının gölgesi peşinde! Ama ne yaparsın ki bizim garnizon burada altı ay kalır; insan her zaman kahveye gidemez; tuluatçı tiyatro kumpanyaları da kabak tadı verir; aynada kendinize bakarsınız ve güzelliğinizin bir işe yaramasını istersiniz; Jacqueline'in endamı da narin... Böylece, fazla müşkül-pesentlik göstermeden sabreder, her şeye alışırsınız.

(Jacqueline girer.)

CLAVAROCHE

Ne haber sevgilim, ne yaptınız? Dediğim gibi hareket ettiniz mi? Tehlikeyi atlattık mı?

JACQUELINE

Evet.

CLAVAROCHE

Nasıl hallettiniz bu işi? Anlatın bakalım. Bizi kurtarmayı Üstat André'nin kâtiplerinden biri mi üzerine aldı?

JACQUELINE

Evet.

CLAVAROCHE

Eşi bulunmaz bir kadınsınız, böyle zekâ kimsede yoktur. Zavallı delikanlıyı odanıza çağırdınız değil mi? Halini görür gibi oluyorum: ellerini kavuşturmuş, parmaklarıyla şapkasını çevirip duruyor. Ona nasıl bir masal uydurdunuz ki bu kadar çabuk muvaffak oldunuz?

JACQUELINE

Ne bileyim, rastgele bir masal.

CLAVAROCHE

Bakın şu bizim halimize; bizi baştan çıkarmaya niyet ettiniz mi başımıza neler geliyor! Ya bizim koca, o ne diyor bu işe? Başımızda dolaşan yıldırım yoksa düşmek üzere mi? Bizden uzaklaşıyor mu?

JACQUELINE

Evet.

CLAVAROCHE

Mükemmel! Eğleneceğiz. Bu komediyi inceden inceye takip etmek, bütün teferruatına dikkat etmek ve içinde kendi rolümü oynamak benim için büyük bir zevk. Ya sizin köleniz, biz görüşmeyeli size âşık oldu mu? Bahse girerim, yukarı çıkarken rastladığım oydu: Yüzü telaşlı; halinden belli oluyor. Vazifesini benimsemeye başladı mı? Lazım olan işleri kolaylıkla başarabiliyor mu? Renklerinizi taşıyor mu? Ateşe siper oluyor mu? Ürkek aşkını ve saygıyla karışık duygularını ifade edecek birkaç kelime söylemeye yeltendi mi? Ondan memnun musunuz?

JACQUELINE

Evet.

CLAVAROCHE

Yapacağı hizmetlere karşılık olarak bu güzel, siyah parıltılı gözler sevmeye razı olduklarını sezdirdiler mi? Delikanlı şimdiden bazı lütuflara nail oldu mu? Hadi açıkça söyleyin, vaziyet ne merkezde? Bakışmalar oldu mu? Manevra başladı mı? Göreceği iş için ne kadar teşvik edilse azdır.

JACQUELINE

Evet.

CLAVAROCHE

Neniz var Tanrı aşkına? Dalgın duruyorsunuz ve yarım yamalak cevaplar veriyorsunuz.

JACQUELINE

Bana dediğinizi yaptım.

CLAVAROCHE

Yaptığınıza pişman mısınız yoksa?

JACQUELINE

Hayır.

CLAVAROCHE

Peki ama kuşkulu görünüyorsunuz, bir düşünceniz var.

JACQUELINE

Hayır.

CLAVAROCHE

Yoksa siz bu latifeyi biraz da ciddiye mi alıyorsunuz ne?

Bırakın canım, düşünmeye değmez.

JACQUELINE

Olup bitenler duyulunca herkes beni haksız görecektir, sizi haksız gören belki de olmayacak. Ne diye böyle olsun?

CLAVAROCHE

Adam sen de! Bu bir oyun, ehemmiyetsiz bir şey. Beni seviyorsunuz ya Jacqueline?

JACQUELINE

Evet.

CLAVAROCHE

Peki, o halde canınızı kim sıkabilir? Bütün bunları aşkımızı kurtarmak için yapmadınız mı?

JACQUELINE

Evet.

CLAVAROCHE

Emin olun, bütün bunlar benim hoşuma gidiyor ve ben pek o kadar ince eleyip sık dokumuyorum.

ÜSTAT ANDRÉ

(Dışarıdan.)

Yazıhanenin kapısını kapatın.

JACQUELINE

Susun! Yemek zamanı yaklaşıyor, işte Üstat André geldi.

CLAVAROCHE

Yanıdaki bizim delikanlı mı?

JACQUELINE

Evet o. Kocam kendisine rica etti, bu akşam burada kalıyor.

ÜSTAT ANDRÉ

Hayır! Bugün iş lakırtısı istemem. Bol bol dans edilsin, herkes gülsün, eğlensin, arzum budur. Keyfim yerinde, bir neşeliyim, bir neşeliyim ki... Canım iyi bir yemek istiyor.

CLAVAROCHE

Pek güzel Üstat André! Görüyorum ki pek keyiflisiniz.

ÜSTAT ANDRÉ

Dün başıma geleni hepinize anlatayım; inanılmayacak şey. Karımdan haksız yere şüphe ettim; bahçemin kapısı önünde kurt kapanını kurdurdum, bu sabah içinde kendimi buldum; oh olsun bana! Bunu hak ettim. Ama şimdi Jacqueline'in gönlünü almak istiyorum, artık barıştık; beni affetti, bilmiş olun.

JACQUELINE

Pekâlâ, her şeyi unuttum; rica ederim artık bu bahsi kapatalım.

ÜSTAT ANDRÉ

Olmaz, bunu herkesin bilmesini istiyorum, bütün şehirde de söyledim. Şehir dedim de aklıma geldi, cebimde şekerden yapılmış küçük bir aşk heykeli getirdim; barışmamızın timsali olarak şöminenin üstüne koyacağım ve ona her bakışında karımı yüz kat daha fazla seveceğim. İleride beni her türlü itimatsızlıktan koruyacak.

CLAVAROCHE

İşte, koca dediğin böyle hareket eder; Üstat André'den bu beklenir.

ÜSTAT ANDRÉ

Yüzbaşım, sizi selamlıyorum. Bizimle yemeğe kalır mısınız?

CLAVAROCHE

Elbette. Sofrada yerim hazırlanmış.

(Sofraya otururlar.)

ÜSTAT ANDRÉ

Bugün bizim evde hafif tertip bir eğlenti var, safalar getiriniz.

CLAVAROCHE

Bu kadar teveccühe layık değilim.

ÜSTAT ANDRÉ

Size yeni bir misafir takdim ediyorum; kâtiplerimden biri, yüzbaşım. He, he! *Cedant armatoga*: Asker, sivil yer ver-sin. Sakın alınmayın, kötü bir niyetle söylemiyorum. Küçük maskaranın zekâsı yerinde; gelip karıma kur yapıyor.

CLAVAROCHE

Küçük bey, adınızı sorabilir miyim? Tanıştığımıza pek memnun oldum.

ÜSTAT ANDRÉ

Fortunio. Uğurlu bir isim. Doğrusunu söylemek gerekirse, bir yıla yakındır yazıhanemde çalıştığı halde ne liyakatli bir genç olduğunun farkına varmamıştım. Hatta öyle sanıyorum ki Jacqueline olmasaydı farkına varacağım da yoktu. Yazısı pek okunaklı değil; çektiği çizgilere de pek mükemmel denemez; ama bazı ufak tefek işler için karımın ona ihtiyacı var, hizmet ve gayretinden de pek memnun. Bu onların sırrı; biz kocalar böyle şeylere burnumuzu sokmayız. Küçük bir şehirde sevimli bir misafir yabana atılır şey değildir; bu düşünceyle kendisini aramıza kabul ettim. Umarım bizden hoşlanır. Elimizden geldiği kadar onu memnun etmeye çalışırız.

FORTUNIO

Bu teveccühe layık olmak için her fedakârlığı yapacağım.

ÜSTAT ANDRÉ

Malum ya, iş yüzünden bütün hafta evden çıkamıyorum. Jacqueline'in bensiz istediği gibi eğlenmesinde bir mahzur görmüyorum. Ara sıra şehirde gezinebilmesi için yanında birisinin bulunması lazımdı; doktor yürümesini istiyor, açık hava ona iyi geliyor. Bu çocuk şehirde olup biteni biliyor, okuması da çok iyi. Hem iyi bir aileden; anası, babası iyi terbiye etmişler; karım için iyi bir arkadaş, sizin de ondan dostluğunuzu esirgememenizi rica ederim.

CLAVAROCHE

Sayın Üstat André, dostluğuma güvenebilir; esasen dostluğumu kazanmış bulunuyorsunuz, onu istediğiniz gibi kullanabilirsiniz.

FORTUNIO

Sayın Yüzbaşı pek lütufkâr, kendisine nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum.

CLAVAROCHE

Beni bir dost sayıyorsanız şeref bana aittir.

ÜSTAT ANDRÉ

Âlâ! Pek memnun oldum. Yaşasın neşe!

(İçer.)

CLAVAROCHE

(Alçak sesle Jacqueline'e.)

İşler bu yola dökülünce, sizin kâtipler bir işimiz kalmıyor.

JACQUELINE

(Alçak sesle.)

Ben ne dedinizse onu yaptım.

2. Sahne

(Yazıhanede.)

(Guillaume ve Landry çalışmaktadır.)

GUILLAUME

Fortunio yazıhanede pek fazla kalmadı gibi geliyor bana.

LANDRY

Bu akşam evde ziyafet var, Üstat André onu da davet etmiş.

GUILLAUME

Evet, iş bize kalsın diye. Sağ elim işlemez oldu.

LANDRY

Üçüncü kâtip olduğu halde onu çağırıyorlar da bizi çağırıyorlar.

GUILLAUME

Ne olacak canım, Fortunio iyi çocuktur; bu işte büyük bir fenalık yok.

LANDRY

Hayır, fakat ziyafette bizim bulunmamızda da büyük bir fenalık olmazdı.

GUILLAUME

Oh! Amma da yemek kokuyor! Ne kadar gürültü ediyorlar; birbirimizi duyamıyoruz.

LANDRY

Dans ediyorlar gibi; kemancılar gördüm.

GUILLAUME

Kâğıtlar yerin dibine geçsin. Bugün artık bir şey yapmam.

LANDRY

Biliyor musun? Bana öyle geliyor ki burada gizli kapaklı şeyler dönüyor.

GUILLAUME

Hadi canım! Ne gibi?

LANDRY

Evet, evet. Bütün bu işlerde anlaşılmayan bir taraf var; canın biraz dedikodu yapmak isterse...

GUILLAUME

Korkma, kimseye bir şey söylemem.

LANDRY

Hatırlarsın, geçen gün pencereden bir adamın girdiğini görmüştüm. Bu adamın kim olduğu anlaşılmadı. Ama bugün, daha bu akşam, şu gözlerimle bir şey gördüm ve ne gördüğümü pek iyi biliyorum.

GUILLAUME

Ne gördün? Anlat bana şunu.

LANDRY

Sabahın alacakaranlığında Jacqueline'i bahçe kapısını açarken gördüm. Arkasında bir adam vardı, duvara sü-rünüp çıktı, Jacqueline'in elini öptü; sonra sıvışıp gitti.

Şu sözlerini işittim: Bir şeyden korkmayın, çok geçmez dönerim.

GUILLAUME

Sahi mi! Olur şey değil!

LANDRY

Adamı tıpkı şimdi seni nasıl görüyorsam, öyle gördüm.

GUILLAUME

Mademki öyle, ben senin yerinde olsaydım yapacağımı bilirdim. Hiç durmaz, geçen defaki gibi, Üstat André'ye haber verirdim.

LANDRY

Düşünmek ister. Üstat André gibi bir adamla insan başına iş açabilir. Her sabah fikrini değiştiriyor.

GUILLAUME

İşitiyor musun yaptıkları gürültüyü? Pat küt kapılar açılıp kapanıyor. Şangır şungur çanaklar, tabaklar, çatallar, şişeler gidip geliyor! Birisi şarkı söylüyor galiba.

LANDRY

Yüzbaşı yukarı çıkıyor.

GUILLAUME

Bana bak, mademki bizi davet etmediler, ziyafete karıştırmadılar, gel gidip biraz gezinelim. Rahat rahat gevezelik ederiz. Patron eğlenirken, kâtiplerin hiç olmazsa dinlenmeleri lazım, değil mi ya!

(Çıkarlar.)

3. Sahne

(Yemek odasında.)

(Üstat André, Clavaroché, Fortunio ve Jacqueline yemek masasındadır. Tatlı yenmektedir.)

CLAVAROCHE

Hadi bakalım Mösyö Fortunio, hanımefendinin kadehini doldursanıza!

FORTUNIO

Başımla beraber yüzbaşım, ben de sıhhatinize içiyorum.

CLAVAROCHE

Oldu mu ya! Kibarlığa yakıştı mı? Hanımın efendinin şerefine!

ÜSTAT ANDRÉ

Öyle ya! Karımın sıhhatine! Şarabımı beğendiğinize pek memnun oldum.

(Şarkı söyler.)

İçelim dostlar, durmadan içelim!

JACQUELINE

(Üstat André'ye.)

Aman susun!

CLAVAROCHE

Bu pek eski bir şarkı. Siz bir şarkı söylesenize Mösyö Fortunio.

ÜSTAT ANDRÉ

Şarkı söyler mi? Eski de ne demek! Bu şarkıyı evlendiğim gün kendim besteledim.

FORTUNIO

Sayın Hanımefendi emrederlerse...

ÜSTAT ANDRÉ

Ohooo! Delikanlı kibarlık da biliyor!

JACQUELINE

Peki, söyleyin rica ederim.

CLAVAROCHE

Durun biraz. Şarkıya başlamadan şu çörekten biraz yiyin; sesinizi açar, şevkinizi artırır.

ÜSTAT ANDRÉ

Yüzbaşı hep işin alayında.

FORTUNIO

Teşekkür ederim, büsbütün tıkanırım sonra.

CLAVAROCHE

Peki, peki. İsteyin de hanımefendi size bir parça versin. Onun beyaz elinden alırsanız hafif gelir.

(Masanın altına bakarak.)

Aman Tanrım! Ne görüyorum? Ayaklarınız yerde! Müsaade edin de hanımefendi, size bir yastık getirsinler.

FORTUNIO

(Ayağa kalkar.)

İşte, bu sandalyenin altında bir tane var.

(Yastığı Jacqueline'in ayakları altına koyar.)

CLAVAROCHE

Hah, işte böyle olmalı Mösyö Fortunio! Bu işi bana bırakırsınız diye korktum. Kur yapan bir delikanlı, başkasının kendisini önlemesine meydan vermemeli.

ÜSTAT ANDRÉ

Ooo! Ooo! Delikanlı yaman olacak; leb demeden leblebiyi anlıyor. Bir kelimedede işi kavrayıp yapıyor.

CLAVAROCHE

Şimdi artık şarkınızı söyleyin lütfen; cankulağıyla dinliyoruz.

FORTUNIO

Musikiden anlayanlar huzurunda cesaret edemiyorum. Sofra şarkılarını da bilmiyorum.

CLAVAROCHE

Mademki hanımefendi emrettiler, söylememelik edemezsiniz.

FORTUNIO

O halde becerebildiğim kadar söylerim.

CLAVAROCHE

Hanımefendi için yazılmış bir şiiriniz yok mu Mösyö Fortunio? İşte güzel bir fırsat.

ÜSTAT ANDRÉ

Susun! Susun! Bırakın da şarkısını söylesin.

CLAVAROCHE

Mutlaka bir aşk şarkısı isteriz, öyle değil mi Mösyö Fortunio? Başka bir şey olmasın, çok rica ederim. Lütfen, hanımefendi, siz rica edin de bir aşk şarkısı söylesin. Aşksız yaşanmaz.

JACQUELINE

Buyurun Fortunio.

FORTUNIO

(Şarkıya başlar.)

Yalvarsanız, yakarsanız söyler miyim

Gönlüm kimdedir.

Söylemem ne verseniz kimdir sevdiğim

Ve ismi nedir.

İsterseniz şarkılarla söyleyelim

Ona sevgimi.

Söyleyelim ki sarışındır sevgilim

Başaklar gibi.

Yaparım her dileğini gönlünün

Bir tek emriyle.

Hatta verebilirim, istediği gün,

Canımı bile.

Bir aşkı söyleyememek kadar elim

Dünyada ne var?

Taşımak bu yaralı kalbi talihim

Mezara kadar.

Seviyorum, o kadar ki söyleyemem

Bu gönül kimde;

Hazırım, gerekirse uğrunda ölmem,

Sırrı içinde.

ÜSTAT ANDRÉ

Sahiden bu yumurcak, dediği gibi âşık; bakın gözlerine yaş dolmuş. Hadi çocuğum, iç de kendine gel. Bu işi senin başına şehirdeki fettan işçi kızlarından biri açmış olacak.

CLAVAROCHE

Sanmam ki Mösyö Fortunio'nun gözü bu kadar aşağılarda olsun; bir işçi kız için bu kadar güzel şarkı olmaz.

Hanımefendi ne derler? Şarkıyı nasıl buldular?

JACQUELINE

Çok güzel. Hadi kahvemizi içelim.

(Herkes kalkar.)

ÜSTAT ANDRÉ

Ha! Öyle ya, kahve. Haydi yüzbaşım, son bir kadeh.

JACQUELINE

(Alçak sesle.)

Fortunio dediğim işi yaptınız mı?

FORTUNIO

Evet madam.

JACQUELINE

Beni burada bekleyin. Şimdi gelirim.

ÜSTAT ANDRÉ

Sıhhatinize yüzbaşım. Hayır, hayır, karımın sıhhatine!

Dostlar, içelim, durmadan içelim.

(Şarkı söyleyerek Clavaroche'la çıkar, Jacqueline arkalarından gider.)

(Çıkarlar.)

4. Sahne

(Jacqueline'in odası.)

(Fortunio girer.)

FORTUNIO

Benden mutlusu var mı? Eminim Jacqueline beni seviyor, her hali bunu gösteriyor, aldanmadığım muhakkak. Bak daha şimdiden evde iyi karşılanıyorum; ikram, iltifat görüyorum. Sokağa çıktığı zamanlar yanında gideceğim. O ne tatlı dil! O ne gülümseme! Gözlerini bana dikince vücudumdan bir şeyler geçiyor sanki, sevinçten nefesim kesiliyor; boynuna atılacağım geliyor. Düşünüyorum, taşınıyorum; en belirsiz işaretleri, en küçük iltifatları... Hepsi açık; beni seviyor, beni seviyor; bunu anlamamazlıktan gelirsem, aptalların şahı olurum. Demin ben şarkı söylerken gözleri nasıl parlıyordu, gördüm. Hah! İşte geliyor.

(Jacqueline girer.)

JACQUELINE

Burada mısınız Fortunio?

FORTUNIO

Evet madam; işte istediğiniz.

JACQUELINE

Sözünüzün erisiniz, sizden memnunum.

FORTUNIO

İçimdekileri bilmem size nasıl anlatsam? Bir bakışınız talihimi değiştirdi, artık yalnız size kulluk etmek için yaşıyorum.

JACQUELINE

Demin sofrada güzel bir şarkı söylediniz. Kimin için yazılmış bu şarkı? Bana yazıp verir misiniz?

FORTUNIO

O sizin için madam. Ölesiye seviyorum, hayatım sizindir.
(Dizlerine kapanır.)

JACQUELINE

Sahi mi! Şarkıya göre, sevgilinin kim olduğu söylenmeyecekti sanıyorum.

FORTUNIO

Ah Jacqueline! Bana acıyın; derdim çünkü iş değil. İki yıldır adımlarınızın izinde yürüyorum. İki yıldır siz ben var mıyım, yok muyum belki bilmezken, eve her girip çıkışınızda, perdelerinizin arkasında titrek ve hafif gölgeniz her belirdeğinde, pencerenizi her açışınızda, mutlaka hazır bulundum ve sizi gördüm. Size yaklaşılmıyordum. Ama çok şükür ki, güneş nasıl herkesinse, sizin güzelliğiniz de benimdi. Onu arıyor, onun havasını teneffüs ediyordum. Hayatınızın gölgesinde yaşıyordum. Sabah, siz kapınızın eşliğinden geçiyordunuz... Gece, ben gidip orada ağlıyordum. Dudaklarınızdan çıkmış birkaç kelime bana kadar ulaşabilmişti, onları bütün gün tekrarlıyordum. Akşam, piyanoda şarkı söylüyordunuz, romanslarınızı ezberliyordum. Her

sevdiğinizi seviyordum. Ne yazık! Görüyorum ki gülümsüyorsunuz. Tanrı bilir ya, derdim büyük, sizi ölesiye seviyorum.

JACQUELINE

Beni iki yıldır sevdiğinizi söylediniz diye gülümsemiyorum, yarınla birlikte iki gün olacağını düşünüyorum da ona gülümsüyorum.

FORTUNIO

Gerçeği sevgim kadar değerli bilmiyorsam, iki yıldır yalnız sizin için yaşamıyorsam, yüzünüzü görmek bana haram olsun!

JACQUELINE

Kalkın lütfen. Biri gelirse hakkımda ne düşünür?

FORTUNIO

Hayır, kalkmayacağım. Siz söylediklerime inanana dek çıkmayacağım. Aşkımı reddedin tamam, ama bari ondan şüphe etmeyin.

JACQUELINE

Macera arıyorsunuz siz!

FORTUNIO

Evet, korkulu, belalı, ümit dolu bir macera. Yaşıyor muyum, yoksa ölüyor muyum, bilmiyorum. Nasıl oldu da sizinle konuştum bilmem? Ne cüret! Aklım başımda değil; seviyorum, içim kan ağlıyor. Bunu sizin bilmeniz, bana acımanız lazım.

JACQUELINE

Bu inatçı kötü çocuk bir saat orada öylece duracak mı? Hadi ama kalkın! Kalkmanızı istiyorum.

FORTUNIO

(Kalkar.)

Yani aşkıma inanıyor musunuz?

JACQUELINE

Hayır, söylediklerinizin tek kelimesine inanmıyorum! İnanmamak da işime geliyor.

FORTUNIO

İmkânsız bu! Aşkımdan nasıl şüphe edebilirsiniz?

JACQUELINE

Hadi oradan! O işler birkaç güzel laf etmekle olmaz.

FORTUNIO

Tanrı aşkına bana bir bakın. İnsanları kandırmayı nereden öğrenmiş olabilirim? Ben daha çocuğum, hayatımda daha önce hiç âşık olmadım; bir tek size oldum, siz de buna inanmıyorsunuz.

JACQUELINE

Siz işçi kızlarına kur yapıyorsunuz, bunu gözümle görmüş gibi biliyorum.

FORTUNIO

Benimle alay ediyorsunuz. Bunu size kim söylemiş olabilir?

JACQUELINE

Öyle, öyle, danslara, kırdan yemeklere gidiyorsunuz.

FORTUNIO

Evet, arkadaşlarımla, pazar günleri. Bunda ne kötülük var?

JACQUELINE

Size dün de söyledim; bunda anlaşılmayacak bir şey yok. Siz gençsiniz; kalbin zengin olduğu bir çağda dudaklar pintilik etmez.

FORTUNIO

Sizi inandırmak için ne yapmalı? Söyleyin, rica ederim.

JACQUELINE

Bu soruya diyecek yok doğrusu. Ne söyleyeyim? İspat etmeniz lazım.

FORTUNIO

(Diz çöker.)

Ne diyeyim Tanrım, gözyaşlarımdan başka bir şeyim yok. Gözyaşları insanın sevdiğini ispat eder mi? Ne yapayım? İşte önünüzde diz çöküyorum; kalbim, her çarpı-

şında kalbinize doğru atılmak istiyor. İki yıldır mücadele ettiğim, artık içimde saklayamaz olduğum, dayanamadığım bir acı, beni ayaklarınıza kapandırırsın da siz buna kayıtsız kalasınız, inanamayasınız? Beni yakıp kavuran ateşin bir kıvılcımını size veremeyeyim? Dertlere düştüğümü, gözünüzün önünde ölmeye hazır olduğumu kabul etmeyesiniz? Ah! Bu, reddedilmekten daha acı bir şey! Bu, soğuk karşılanmaktan daha feci bir şey! İnsan, kayıtsız bile olsa, inanabilir; ben buna da layık değilmişim.

JACQUELINE

Kalkın birisi geliyor. Size inanıyorum, sizi seviyorum. Bizi bir arada görmesinler. Küçük merdivenden dışarı çıkın; sonra aşağı gelirsiniz, ben de orada olurum.

(Çıkar.)

FORTUNIO

(Yalnızdır.)

Beni seviyor! Jacqueline beni seviyor! Beni bu halde bırakıp gidiyor! Hayır, şimdi hemen inemem. Sus! Geliyorlar. Birisi yolunu kesti, buraya geliyorlar. Çabuk, çıkmalı!

(Duvar halısını kaldırır.)

Ah! Kapı dışarıdan kilitli! Çıkamam ki, ne yapmalı? Öte taraftan inersem gelenlerle karşılaşacağım.

CLAVAROCHE

(Dışarıda.)

Gelin, gelsenize biraz.

FORTUNIO

Yüzbaşı, Jacqueline'le yukarı çıkıyor. Saklanıp bekleyelim. Beni burada görmesinler.

(Yüklüğün arkasına saklanır.)

(Clavaroche ve Jacqueline girer.)

CLAVAROCHE

(Kendini sedire atar.)

Bu ne iş! Her yerde sizi arıyordum madam: Yalnız başınıza ne yapıyordunuz?

JACQUELINE

(Kendi kendine.)

Çok şükür, Fortunio gitmiş.

CLAVAROCHE

Beni öyle bir adamla baş başa bırakıyorsunuz ki, doğrusu yenilir yutulur şey değil. Benim Üstat André ile işim ne, rica ederim? Hem de beni onunla öyle bir zamanda yalnız bırakıyorsunuz ki... Tam kocanın keyif veren şarabı, bana karısının tatlı sohbetini daha fazla arattığı bir sırada.

FORTUNIO

(Saklı.)

Garip şey; bu ne demek oluyor?

CLAVAROCHE

(Masadaki gerdanlığı alarak.)

Bakayım şuna. Gerdanlık mı? Peki ne yapacaksınız bunu? Birine hediye mi?

JACQUELINE

Biliyorsunuz ya canım, şu bizim mahut hikâye.

CLAVAROCHE

Evet ama sahiden altın bu. Eğer her sabah bu aynı dalavereyi çevirmek niyetindeyseniz, pek yakında bizim oyun artık sökmez... Ha unuttuyordum! Bu akşamki yemekte pek eğlendim, bizim toy sırdaşın hali amma da tuhaftı!

FORTUNIO

(Saklı.)

Sırdaş mı! Hangi sır? Beni mi kastediyor acaba?

CLAVAROCHE

Gerdanlık güzel; değerli bir şey. Bu da nereden aklınıza geldi?

FORTUNIO

(Saklı.)

Ya! Jacqueline'in sırlarını o da biliyor galiba.

CLAVAROCHE

Zavallı çocuk! Bardağını kaldırdığı zaman nasıl da titriyordu! Yastık hikâyesi pek hoşuma gitti, seyrine doyamadım!

FORTUNIO

(Saklı.)

Anlaşıldı, beni kastediyor, bahsettiği yemek de deminki yemek.

CLAVAROCHE

Bunu tabii alındığı kuyumcuya geri vereceksiniz.

FORTUNIO

(Saklı.)

Gerdanlığı geri vermekten bahsediyor! Neden acaba?

CLAVAROCHE

Hele şarkısına bayıldım, Üstat André de iyi farkına vardı; Tanrı şahit, gözleri sahiden yaşarmıştı.

FORTUNIO

(Saklı.)

Hâlâ ne inanmaya cesaretim var, ne de anlamaya. Rüya mı görüyorum? Bu Clavaroche da neci oluyor?

CLAVAROCHE

Hem biliyor musunuz, bu işi daha ileri götürmeye lüzum da kalmıyor. Mademki artık şüpheler ortadan kalktı, rahatımızı kaçırarak üçüncü bir şahsa ne lüzum var? Şu kocalar, karılarının âşıklerini çıldırasıya sevmekten hiç geri kalmazlar. Bakın şu olanlara! İtimat kazandıktan sonra, mumu söndürüp şamdancıya yol vermek lazım.

JACQUELINE

Ne olacağını kim bilir? Bu tabiatta bir adamla hiç belli olmaz, elimizin altında icabında bizi sıkıntıdan kurtaracak birisinin bulunması lazım.

FORTUNIO

(Saklı.)

Beni oyuncak gibi kullanmaları elbette sebepsiz değil. Bütün bu sözler birer muamma.

CLAVAROCHE

Bence artık ona yol vermeli.

JACQUELINE

Nasıl isterseniz. Bütün bunları kendi düşüncemle yapmıyorum. Kötülük etmek gerekse bile, kendi isteğimle yapar mıyım sanıyorsunuz? Fakat yarın, bu akşam, bir saat sonra kıyametin kopmayacağı ne malum? Ortalığın durulmasına pek o kadar güvenmemeli.

CLAVAROCHE

Acaba?

FORTUNIO

(Saklı.)

Aman Tanrım! Bu onun âşığı.

CLAVAROCHE

Neyse, bu konuda ne yapmak istiyorsanız öyle yapın. Ondan büsbütün kurtulmadan, onu kıvamına getirebilirsiniz, ama belli bir mesafeden tabii, parmağınızda oynatırsınız. Üstat André'nin şüpheleri yeniden alevlenirse, varsın olsun. Öyle bir durumda elinizde Mösyö Fortunio olur, dikkatleri başkasına çeker. Ben ona yem atarım, o da sazan gibi atlar.

JACQUELINE

Sanki biri hareket etti.

CLAVAROCHE

Ben de duydum, biri sanki iç geçirdi.

JACQUELINE

Madelon olmalı, dolabı düzenliyordur.

III. Perde

1. Sahne

(Bahçe.)

(*Jacqueline ve Madelon girer.*)

MADELON

Hanımfendi, başınızda bir tehlike dolaşıyor. Biraz önce salondaydım, Üstat André'nin, kâtiplerinden biriyle konuştuğunu duydum. İyi anladıysam, bu gece kurulacak bir pusudan bahsediyorlardı.

JACQUELINE

Pusu mu? Nerede, ne için?

MADELON

Yazıhanede, kâtibin iddiasına göre, dün gece sizi, evet hanımfendi sizi, bahçede bir erkekle görülmüşsünüz. Üstat André, sizi suçüstü yakalayacağına ve sizi mahkemeye vereceğine dair büyük yeminler ediyordu.

JACQUELINE

Yanılmıyorsun ya Madelon?

MADELON

Nasıl isterseniz öyle yapın hanımfendi, sırlarınızı bilmiyorum ki... Benden bu şerefi esirgediniz; ama ben yine size bir iyilik edeyim dedim. Ben işime gidiyorum.

JACQUELINE

Pekâlâ, hizmetini unutmayacağımdan emin olabilirsin. Bu sabah Fortunio'yu gördün mü? Nerede acaba? Onunla konuşmak istiyorum.

MADELON

Yazıhaneye gelmemiş; galiba bahçıvan onu uzaktan görmüş. Fakat ne oldu diye herkes merakta; biraz önce de bahçenin dört bucağında onu arıyorlardı. Buyrun! İşte Mösyö Guillaume, birinci kâtip, hala onu arıyor; onu gördünüz mü?

GUILLAUME

(Dışarıdan.)

Hola! Fortunio! Fortunio! Hola! Neredesin?

JACQUELINE

Haydi Madelon, onu bulmaya çalış.

(Madelon çıkar. Clavaroche girer.)

CLAVAROCHE

Burada neler oluyor Tanrı aşkına? Bu da ne demek! Kendimi Üstat André'nin dostu saymaya hakkım olsa gerek; benimle karşı karşıya geliyor da selam vermiyor bile; kâtipler bana bir tuhaf bakıyorlar, köpek de neredeyse ökçelerime yapışacaktı Ne oldu, rica ederim, ne oldu ki âleme böyle kötü muamele ediyorlar?

JACQUELINE

İşin şakaya gelir tarafı yok. Tahmin ettiklerim çıkıyor, bu defa durum ciddi; iş artık lakırtı safhasından çıktı, hareket safhasına geçildi.

CLAVAROCHE

Hareket safhasına mı? Ne demek istiyorsunuz?

JACQUELINE

Demek istiyorum ki, o melun kâtipler casusluk ediyorlar; bizi görmüşler, Üstat André işi biliyormuş, yazıhaneye saklanacakmış. Kısacası: Başımızda büyük tehlikeler dolaşıyor.

CLAVAROCHE

Bu mu sizi kuşkulandıran şey?

JACQUELINE

Elbette. Daha ne olsun? Uyarılmış olduk, bugün işimiz kolay, onları kolayca atlatırız. Ama André sessiz kalırsa, bil ki yandık.

CLAVAROCHE

Gerçekten mi! Tek mesele buysa sorun yok.

JACQUELINE

Çıldıldınız mı? Bu durumda nasıl olur da latife edersiniz?

CLAVAROCHE

İşin içinden sıyrılmak çok kolay da ondan. Üstat André küplere binmiş diyorsunuz, öyle mi? Pekâlâ! Bağırsın dur-sun; ne zararı var? Pusu kurmak istiyor ha? Kursun, canı-mıza minnet. Kâtipler de bu oyuna dâhil, öyle mi? Can-ları isterse bütün şehir halkını da alıp getirsinler. Güzel Jacqueline'le pek naçiz kölesine baskın yapmak istiyorlar ha? Yapsınlar, diyeceğim yok. Bunda sizi üzecek ne var?

JACQUELINE

Bu söylediklerinizden hiçbir şey anlamıyorum.

CLAVAROCHE

Bana Fortunio'yu bulun. Bu küçük bey hangi deliğe gir-di? Bu da ne demek? Tam tehlikeye giriyoruz, maskara bizi bırakıp gidiyor! Hadi çabuk, haber gönderin.

JACQUELINE

Ben bunu düşündüm; nerede olduğunu bilmiyorlar, bu sabah da görünmemiş.

CLAVAROCHE

Hadi canım! İmkânı yok; elbiselerinizin arasında bir yer-de olacak; onu dolabın birinde unutmuşsunuzdur, hiz-metçiniz de yanlışlıkla bir portmantoya asıvermiştir.

JACQUELINE

Hem o bizim ne işimize yarayabilir? Nerede olduğunu sordum ama ben de ne diye sordum bilmiyorum, düşünü-yorum da, bize ne yardımı olabileceğini kestiremiyorum.

CLAVAROCHE

Canım onun için en büyük fedakârlığı yapmak niye-tindeydim, anlamıyor musunuz? Uzun sözün kısası, bu akşam için aşkın bütün imtiyazlarını ona bırakmak is-tiyorum.

JACQUELINE

Bu akşam için mi? Ne maksatla?

CLAVAROCHE

Şu müspet ve sarîh maksatla: Üstat André hazretleri geceyi boşuna ayakta geçirmesin. Bu zavallı katipler elleri boş mu dönsünler? Kimseyi bulamadan? Tabii ki hayır. Bu namuslu insanların ellerini boş bırakamayız, onların önüne birine atmamız lazım.

JACQUELINE

Böyle şey olmaz; başka bir yol bulun. Bu fikriniz pek haince, buna rızam yok.

CLAVAROCHE

Niçin haince? Bundan daha zararsız iş olmaz. Fortunio'yu kendiniz bulamazsanız, ona birkaç kelime yazar gönderirsiniz. Bir randevu vererek bu akşam gelmesini temin edersiniz, içeri girdi mi, kâtipler onu yakalar, Üstat André de yakasına yapışır. Ona ne yapabilirler? Bunun üzerine siz, gecelik kıyafetinizle aşağı inersiniz, hiç istifinizi bozmadan, ne diye gürültü patırtı ettiklerini sorarsınız. Size meseleyi anlatırlar. Üstat André de küplere binmiş bir halde genç kâtibin ne diye gizli gizli bahçesine girdiğini sorar, ilkin biraz kızarır, bozarırsınız, sonra açıkça itiraf edersiniz; ne itiraf ederseniz edin: Mesela delikanlının, tanıdığınız mağaza sahiplerine gidip geldiğini, size gizlice mücevherler taşıdığını, velhasıl hakikati olduğu gibi söylersiniz. Bunda o kadar korkulacak ne var?

JACQUELINE

Bana inanmazlar. Hesap pusulalarını ödemek için randevu vermek pek inanılacak bir şey doğrusu!

CLAVAROCHE

Doğru söze daima inanılır. Hakikat öyle bir ifade taşır ki, mutlaka belli olur ve sütü temiz olanlar bunda hiç yanılmazlar. Siz bu delikanlıyı gerçekten işlerinizi gördürmek için kullanmıyor musunuz?

JACQUELINE

Evet.

CLAVAROCHE

E peki, mademki bunu yapıyorsunuz, söylersiniz, onlar da görürler. Cebinde ispata yarayacak şeyler olsun, mesele dünkü gibi bir kutu, herhangi bir şey işi görür. Şöyle düşünün: Eğer bunu yapmazsak, tüm yıl burnumuzdan gelir. Üstat André bugün pusuda bekler, yarın pusuda bekler, ta ki bizi bulana dek. Eline ne kadar az şey geçerse, meseleyi o kadar değer. Ama eline bir kere sağlam bir kanıt geçerse, bizi rahat bırakır.

JACQUELINE

Olmaz! Başka bir yolu olmalı.

CLAVAROCHE

Bahçede gizli bir buluşma o kadar da büyük bir günah sayılmaz. Eğer için rahat etmezse, aşağı inmezsın olur biter. Öyle bir durumda da tek bulacakları tek başına genç bir adam olacak, o da bundan yırtmanın bir yolunu mutlaka bulur. Bir kadın, masumken masumiyetini kanıtlamayacak, olur şey mi? Hadi işte kâğıt, alın şu kalemi de.

JACQUELINE

Böyle şey olmaz, Clavaroche; bu sizin yaptığınız, bir insanı pusuya düşürmek.

CLAVAROCHE

(Ona kalem kâğıt uzatır.)

Yazın canım, rica ederim: “Bu gece, saat on ikide, bahçede.”

JACQUELINE

Çocuğu tuzaga sürüklemiş, düşmana teslim etmiş oluyoruz.

CLAVAROCHE

İmzanızı atmayın, lüzum yok.

(Kâğıdı alır.)

Beni dinleyin sevgilim, gece serin olur, odanızdan dışarı çıkmasanız daha iyi edersiniz. Bırakın, delikanlı yalnız başına dolaşsın, güzel havadan istifade etsin. Bana da öyle geliyor ki Fortunio'nun, sizin alışverişleriniz için geldiğine pek inanmayacaklar. İyisi mi, size sual sordukları zaman, bir şey bilmediğinizi, bu işle hiçbir ilginiz olmadığını söylersiniz.

JACQUELINE

Bu yazılı kâğıt bizi ele verebilir.

CLAVAROCHE

Amma da yaptınız! Bizim gibi mert yürekli insanlar, bir kocaya karısının yazısını gösterir mi sanıyorsunuz? Hem bakın, eliniz biraz titremiş galiba, harfleriniz âdeta başka türlü olmuş. Hadi artık, ben gidip bu mektubu bahçıvana vereyim; çabucak Fortunio'nun eline geçer. Gelin, bırakın akbabalar duasını etsin, Venus'ün kuşu, solgun kumru da yuvasında huzur içinde uysun.

(Çıkar.)

2. Sahne

(Bir çardak.)

(Fortunio yalnız başına çimenlerde oturmaktadır.)

FORTUNIO

Başka bir adama dair şüphelerin yönünü değiştirmek için genç bir adamı kendine âşık etmek, onu kendisine âşık olduğuna inandırmak, gerekirse bu tür şeyleri söylemek, onca gecenin huzurunu bozmak, genç ve acı çekmeye hazır bir kalbi şüphe ve umutla doldurmak, daha önce hiç dalgalanmamış bir suya bir taş atmak, bir insanı vehme, mutlu aşkın tüm tehlikelerine maruz bırakmak ve karşılığında hiçbir şey vermemek, bir ölüm kalım meselesinde ruhsuzca kılını kıpırdatmamak, kandırmak, kalpsizce

yalan üstüne yalan söylemek, o insanın bedenini yem olarak kullanmak, göğün altındaki kutsal her şeyle oyun oynamak, bir kadının, tıpkı zarları hileli bir hırsız gibi gülümsemesini sağlayan şeyler bunlar işte! Dalgınlıkla yaptığı şeyler işte bunlar!

(Ayağa kalkar.)

Dünyadaki çıraklığının ilk adımı bu Fortunio. Düşün, kafa yor, kıyasla, tetkik et, yargılamakta acele etme. Bu kadının bir âşığı var ve onu seviyor; şüphe altında, eziyet görüyor, tehdit ediliyor; korktuğu açık; yaşamını dolduran, herkesten çok sevdiği o adamı kaybetmesi an meselesi. Kocasını artık farkında, ispiyoncunun biri onu uyardı, o da karısını uykudan uyandırdı, mahkemeye sürüklemek istedi. Ailesi onu reddeder öyle bir durumda, tüm toplum onu lanetler, kişiliği ayaklar altına alınır, ama o sevmeye devam eder, sevmekten vazgeçemez ki! Derdinin, ıstırabının ve üzüntüsünün tek kaynağını koruması gerekir, yaşamaya devam etmek için sevmesi ve sevebilmek için de aldatması gerekir. Penceresinin pervazına dayanır, aşağıda genç bir adam görür, kim ola ki? Onu tanımaz, yüzünü daha önce hiç görmemiştir, huylu mudur huysuz mudur, ketum mudur hain midir; yumuşak kalpli midir yoksa düşüncesizin teki midir? Onun hakkında hiçbir şey bilmez, ama ona ihtiyacı vardır, seslenir genç adama, ona umut verir, zaferlerine bir zafer daha ekler, konuşur, hayatının mutluluğunu tek bir karta bağlamıştır ve kırmızı-siyaha oynar. Benim yerime Guillaume'a gitseydi, ne olurdu? Guillaume namuslu biridir, ama kalbinin teneffüs etmekten başka işlere de yaradığından bihaberdir. Guillaume işvereniyle yemek yemekten memnuniyet duyardı, masada Jacqueline'in yanında olmaktan da, tıpkı benim gibi, ama daha fazlasını göremezdi, âşık olacağı tek şey Üstat André'nin şarap mahzeni olurdu, heyecanla diz çökmez, kapıları

dinlemezdi, o bu işten kazançlı çıkardı. Kocasının şüphelerinden kurtulmak için onu kullanmayı seçse ne olurdu sanki! Hiç! Kendisine verilen görevi rahatça yapar, bir on yıl farkına bile varmadan memnun mesut huzurla yaşardı. Jacqueline de bir on yıl ona tek kelime etmeden memnun mesut huzurla yaşar giderdi. Ona cilve yapardı, o da karşılık verirdi, ama bundan hiçbir netice çıkmazdı. Her şey kusursuzca işlerdi ve kimse hakikat ne zaman ortaya çıkacak diye kıvrılmazdı.

(*Oturur.*)

Neden bana geldi ki? Yoksa onu sevdiğimi biliyor muydu? Neden Guillaume'a değil de bana? Tesadüf mü bu? Hesaplanmış mıydı? Belki de aslında benim ona kayıtsız olmadığımından kuşkulaniyordu. Beni pencereden görmüş olabilir mi? Bahçeden onu gözetlediğim bir akşam bana bakmış olabilir mi? Eğer onu sevdiğimi biliyorsa neden böyle bir şey yaptı peki? Çünkü bu aşk onun planını hayata geçirmesini kolaylaştıracaktı ve tek lafı yetti bana kurduğu tuzağa düşmeme. Benim aşkım onun için tatmin edici bir tesadüften ibaretti, o sadece bir fırsat gördü.

Kesin mi? Hepsi bu kadar mı? Nasıl olur! Acı çektiğimi görüyor ve bundan nasipleniyor. Nasıl! Kalbimde aşk, gözlerimde arzuyla, bu genç ve ateşli onun uğrunda ölmeye hazır adamı, beni önünde diz çökmüş görüyor, ben onun ayaklarına kapanmışken bana gülümsüyor ve beni sevdiğini söylüyor, hesap kitap bu, başka da bir şey değil! O tebessümde, elimi okşayan o elde, beni mest eden o seste hiç mi hakikat yok, hepsi mi sahteydi? Ah adil Tanrım! Eğer öyleyse ben nasıl bir canavarla uğraşıyorum ve nasıl bir uçuruma yuvarlandım böyle?

(*Ayağa kalkar.*)

Hayır, bu derece korkunç olamaz! Hayır, bir kadın aynı anda hem hayat dolu hem de donuk, kötücül bir heykel

olamaz! Hayır, kendi gözlerimle görsem, onun dudakları fısıldasa bana, yine de böyle bir şeye inanmam. Hayır, bana gülümsediğinde, bu beni sevdiği için değildi, ama onu sevdiğimi gördüğü için gülümsedi. Bana elini uzattığında, bana kalbini vermedi belki, ama kalbimi ona vermeme izin verdi. Bana “Sizi seviyorum,” dediğinde “Beni sevin,” demek istiyordu. Hayır, Jacqueline kötü biri değil; ne hesap kitap, ne de soğukluk var onda. Yalan söylüyor, insanları aldatıyor, ne olmuş ki neticede o bir kadın, o alaycı, neşeli, gözüpek bir nazenin, ama asla alçak, kalpsiz biri değil. Ah çılgın! Onu seviyorsun! Onu seviyorsun! Dua ediyor, ağlıyorsun; o ise sana gülüp geçiyor!

(Madelon girer.)

MADELON

Ah! Tanrı’ya şükür sizi sonunda buldum; madam odasında; sizi çağırdı. Hadi acele edin, sizi bekliyor.

FORTUNIO

Ne istiyormuş benden? Şu an yanına gidemem.

MADELON

Bahçeyle mi ilgileniyorsunuz? Hanım hayli endişeli, hadi gidin! Evde herkes tetikte.

(Bahçıvan girer.)

BAHÇIVAN

Demek buradasınız bayım. Her yerde sizi arıyoruz; buyrun az önce madam bunu verdi, size yazılmış bir pusula.

FORTUNIO

(Okur.)

“Bu gece yarısı bahçede.”

Bunu Jacqueline mi gönderdi?

BAHÇIVAN

Evet mösyö, cevaplayacak mısınız?

(Guillaume girer.)

GUILLAUME

Ne yapıyorsun burada Fortunio? Yazıhaneden seni çağırıyorlar.

FORTUNIO

Geliyorum, geliyorum.

(*Alçak sesle Madelon'a.*)

Az önce sen ne diyordun? Hanımın neden endişelenmiş?

MADELON

(*Alçak sesle.*)

Aramızda kalsın. Üstat André çok kızgın.

FORTUNIO

(*Alçak sesle.*)

Kızgın mı? Sebep?

MADELON

(*Alçak sesle.*)

Madamın gizlice eve birilerini aldığını düşünüyor, kafayı buna takmış. Ağzınızdan bir şey kaçırmazsınız değil mi? Bu gece yazıhanede saklanacak; ben keşfettim, bunu size söylüyorum, zira bence mesele sizi de ilgilendiriyor.

FORTUNIO

(*Alçak sesle.*)

Neden saklanacakmış yazıhanede?

MADELON

(*Alçak sesle.*)

Her şeyi açığa çıkarmak ve dava açmak için.

FORTUNIO

(*Alçak sesle.*)

Gerçekten mi? Nasıl olur?

BAHÇIVAN

Cevabınız mösyö?

FORTUNIO

Ben konuşurum onunla, hadi gidelim.

3. Sahne
(Bir oda.)

JACQUELINE

(Yalnızdır.)

Hayır, bunu yapamayacağım. Üstat André gibi bir adam, öfkelenendirilince, öç almak için kim bilir neler icat eder? Zavallı delikanlıyı bu kadar müthiş bir tehlikeye atmayacağım. Şu Clavaroché'da hiç merhamet yok; ona göre her yer savaş meydanı, hiçbir şeye içi sızlamıyor. Hem kendini, hem de başkasını tehlikeye atmamak varken, Fortunio'yu ileri sürmekte ne mana var? Gerçi bu şekilde bütün şüpheler ortadan kalkabilir; ama bu şekil kötü, böyle bir çareye başvurmak istemem. İstemiyorum, hayır, içim rahat etmiyor, bu işten hoşlanmıyorum; bu çocuğa kötülük edilmesini istemiyorum. Mademki beni sevdiğini söylüyor, pekâlâ sevsin. İyiliğe kötülükle karşılık vermeyeceğim.

(Fortunio girer.)

FORTUNIO

Beni görmek istemiştiniz madam?

JACQUELINE

Evet. Yolladığım pusulayı size verdiler herhalde; okudunuz mu?

FORTUNIO

Verdiler, okudum; emrinizdeyim.

JACQUELINE

Lüzum kalmadı, fikrimi değiştirdim; o kâğıdı yırtıp atın, sözünü de etmeyelim.

FORTUNIO

Size başka bir hizmette bulunabilir miyim?

JACQUELINE

(Kendi kendine.)

Garip şey! Israr etmiyor.

(Yüksek sesle.)

Hayır canım, size ihtiyacım yok. Şarkınızı istemiştim.

FORTUNIO

İşte. Emirleriniz bu kadar mı?

JACQUELINE

Bu kadar sanıyorum, bu kadar. Neniz var sizin? Benzinizi uçuk görüyorum.

FORTUNIO

Bana ihtiyacınız yoksa müsaade edin de gideyim.

JACQUELINE

Çok seviyorum bu şarkıyı; size benzeyen masum bir edası var; sizin olduğu ne kadar belli.

FORTUNIO

Pek lütufkârsınız.

JACQUELINE

Bakın söyleyeyim size, sizi çağırtmak istedim, sonra düşündüm, delilik olur dedim; sizi dinlemekte pek acele ettim.

FORTUNIO

Beni mazur görün, şimdi söyleyemem.

JACQUELINE

Peki ama niçin? Rahatsız mısınız, yoksa nazlanıp beni üzmem mi istiyorsunuz? Neredeyse size zorla söyleteceğim geliyor. Bu kâğıt üzerinde bir nevi tasarruf hakkım yok mu?

(Şarkının notasını piyanonun üzerine koyar.)

FORTUNIO

İstemediğimden değil; daha fazla kalamam, Üstat André beni bekliyor.

JACQUELINE

Azar işitirseniz pek memnun olurum; oturun şuraya da şarkınızı söyleyin.

FORTUNIO

Mutlaka istiyorsanız, başüstüne.

(Piyanonun başına oturur.)

JACQUELINE

Peki ne düşünöyörsünüz öyle? Birisi gelsin diye mi bekliyorsunuz?

FORTUNIO

Acı çekiyorum; bırakın beni gideyim.

JACQUELINE

Bir defa şarkıyı söyleyin, acı çekip çekmediğınızı, sizi bırakıp bırakmayacağımı sonra görürüz. Söyleyin diyorum size, istiyorum. Söylemiyor musunuz? Aaa! Ne yapıyor öyle? Hadi canım, söylerseniz size eldivenimi vereceğim.

FORTUNIO

Bakın Jacqueline, dinleyin beni. Bana bunu söyleseydiniz daha iyi ederdiniz, her şeyi kabule hazırdım.

JACQUELINE

Ne söylöyörsünüz? Neden bahsediyörsünüz?

FORTUNIO

Evet, ama söylemeniz daha iyi ederdiniz. Tanrı şahidimdir, sizin için her şeyi yapardım.

JACQUELINE

Her şeyi yapar mıydınız? Ne demek istiyörsünüz?

FORTUNIO

Ah Jacqueline! Jacqueline! Onu kim bilir ne kadar seviyorsunuz! Yalan söylemek, başkalarıyla böyle insafsızca eğlenmek size kim bilir ne kadar ağır geliyor.

JACQUELINE

Ben sizinle eğleniyor muyum? Bunu size kim söyledi?

FORTUNIO

Yalvarırım size, daha fazla yalan söylemeyin... Yeter artık... Her şeyi biliyorum.

JACQUELINE

Peki ama nedir bildiğiniz?

FORTUNIO

Dün Clavaroche odadayken ben de oradaydım.

JACQUELINE

Nasıl? Odada mıydınız?

FORTUNIO

Evet, oradaydım. Tanrı aşkına, bundan hiç bahsetmeyin.

(Bir duraklama.)

JACQUELINE

Mademki her şeyi biliyorsunuz mösyö, kimseye bir şey söylememenizi rica etmekten başka yapacak bir şey kalmıyor. Size ettiğim kötülükleri o kadar iyi biliyorum ki, nazarınızda onları mazur göstermeye çalışmak bile istemiyorum. Zaruret karşısında neler yapılabileceğini, nelerle sürüklenileceğini sizden başka birisi anlayabilirdi ve hareketimi affetmese bile mazur görebilirdi. Ama ne yazık ki, hoşgörüyü hüküm verebilecek bir durumda değilsiniz. Kaderim böyleymiş, neticeyi bekliyorum.

FORTUNIO

Hiç merak etmeyin. Size benden en küçük bir kötülük gelirse şu elimi kesmeye razıyım.

JACQUELINE

Bana sözünüz yeter, şüphe etmeye de hakkım yok. Dün söylenmiş birkaç söz, belki açıklanmak ister. Bu sözleri tamamıyla haklı gösteremeyeceğim için hiçbirinden bahsetmemeyi tercih ediyorum. Umarım ki yalnız izzetinefsiniz kırılmış olsun. Eğer böyleyse bu iki günü unutalım; ileride yine konuşuruz.

FORTUNIO

Hiçbir zaman; candan dileğim budur.

JACQUELINE

Nasıl isterseniz; boyun eğmeye mecburum. Bununla beraber, bir daha sizi göremeyeceksem, söyleyecek bir sözüm daha var. Mademki kimseye bir şey söylemeyeceğinizi vadettiniz, sizden bana bir fenalık gelmesinden korkmuyorum. Ama başka birisi var ki, onun bu evde bulunması fena neticeler doğurabilir.

FORTUNIO

Bu konuda söyleyecek bir şeyim yok.

JACQUELINE

Rica ederim dinleyin. Tahmin edersiniz ki, onunla sizin aranızda çıkabilecek bir hadise, benim için bir felaket olur. Bunu önlemek için her şeyi yaparım. Ne isterseniz, ses çıkarmadan kabul ederim. Benden ayrılmadan önce bunu düşünün; bana şartlarınızı söyleyin. Bahsettiğim şahsın bir müddet için buradan uzaklaşmasını mı istiyorsunuz? Yoksa gelip size tarziye mi versin? Sizin uygun göreceğiniz şey bana bir lütuf, ona da bir vazife olacak. Bazı latifeleri hatırladığım için bu konuda ne düşündüğünüzü sormak zorunda kalıyorum. Neye karar verdiniz? Söyleyin.

FORTUNIO

Hiçbir isteğim yok. Onu seviyorsunuz. O da sizi sevdiğçe rahat rahat yaşayın.

JACQUELINE

Bu iki sözünüz için teşekkür ederim. Eğer pişman olduğunuz bir an gelirse, sizin koyacağınız koşullara uyulacak. Size gönül borcum var. Şu ana kadar yaptığım hataları telafi etmeme izin verecek misiniz? Sizin için yapabileceğim bir şey var mı? Bana inanmayacaksınız ama size benimle ilgili daha iyi anılar bırakmak için her şeyi yapmaya hazırım. Ne yapabilirim söyleyin? Emrinize amadeyim.

FORTUNIO

Hiçbir şey istemiyorum. Allahısmarladık madam. Hiçbir endişeniz olmasın; benden size hiçbir zarar gelmeyecek.

(Çıkmak üzere yürür ve şarkısının notasını alır.)

JACQUELINE

A! Fortunio, bunu bana bırakın.

FORTUNIO

Sizde kalıp da ne olacak insafsız kadın? Bir çeyrek saatır benimle konuştunuz da dudaklarınıza kalbinizden bir tek kelime gelmedi. Özürlerinizin, fedakârlıklarınızın,

tarziyelerinizin ne ehemmiyeti var? Clavaroché'unuz ve onun budalaca kendini beğenmişliği umurumda mı? Benim izzeti nefsimin ne değeri var? Demek izzeti nefsimi kıldığınızı sanıyorsunuz? Sanıyor musunuz ki bana azap veren şey, aldatılmış ve o ziyafette alaya alınmış olma-
 tır? Bunları unuttum bile. Sizi seviyorum dediğim zaman bir şey duymuyor muyum sanıyorsunuz? Size iki yıldır çektiklerimden bahsederken sizin gibi mi konuşuyorum sanıyorsunuz? Olur şey değil! Kalbimi parçaladıktan sonra pişman oldum diyorsunuz ve benden öylece ayrılıyorsunuz! Mecbur oldum da bir hata işledim diyorsunuz, pişman oluyorsunuz, utanıyorsunuz, başınızı çeviriyorsunuz, halime acıyorsunuz; beni görüyorsunuz, ne yaptığınızı anlıyorsunuz ve bende açtığınız yarayı bakın nasıl kapamak istiyorsunuz. Ah! Ben kalbimden yaralıyım Jacqueline, elinizi kalbime koysanız yeterdi. Ne kadar utanılacak bir şey olursa olsun ve siz isterseniz gülün, yemin ederim ki, siz bunu yapmak istemiş olsaydınız her şeyi kabule hazırdım. Tanrım! Kuvvetim tükeniyor; buradan çıkmaya mecalim yok.

(Bir mobilyaya tutunur.)

JACQUELINE

Zavallı çocuk! Kabahatim çok büyük.

FORTUNIO

Ah! Ona söyleyin, ona söyleyin bu tatlı sözleri, ben onlara layık değilim! Onlar benden çok uzak. Parlak buluşlarım yok, ne talihliyim, ne de becerikli. İcabında kurnazca oyunlar oynayacak kudretim yok. Ne budalaymışım! Seviliyorum sandım. Evet, çünkü bana gülümsediniz, çünkü eliniz elimin içinde titriyordu, çünkü gözleriniz gözlerimi arar gibiydi, çünkü yarı aralık dudaklarınızdan boş bir söz dökülmüştü, evet, itiraf ederim ki, ben bir hayale kapılmış, sevmek böyle olur sanmıştım! Ne zavallılık! Bana, bir resmigeçitte, atım güzel diye mi gülümsediniz? Miğferimin

üstünde parıldayan güneş mi gözlerinizi kamaştırmıştı? İki yıldır penceresinden sizin bir ağaçlı yolda gezintilerinizi seyrettiğim karanlık bir odadan aydınlığa çıkıyordum; sessiz sedasız ağlamakla vakit geçiren küçük bir kâtip parçasıydım. Böyle bir adamın sevillecek nesi olabilirdi?

JACQUELINE

Zavallı çocuk!

FORTUNIO

Evet zavallı çocuk! Söyleyin, söyleyin, çünkü bilmiyorum rüyada mıyım, uyanık mıyım, acaba her şeye rağmen beni seviyor musunuz, bilmiyorum. Dünden beri gözlerimin neler gördüğünü, kulaklarımın neler işittiğini düşünüyorum da buna imkân var mı diyorum. Şu anda bana hakikati söylüyorsunuz, bunu hissediyorum, ıstırabını çekiyorum, mahvoluyorum da yine inanmıyor, anlamıyorum. Ben size ne yapmıştım Jacqueline? Nasıl olur da hiç sebep yokken, bana karşı ne sevgi, ne de nefret duyduğunuz halde, beni tanımadan, görmeden, nasıl olur da herkesin sevdiği siz, sadakalar verirken, çiçeklerini sularken gördüğüm siz, iyi kalpli olan siz, Tanrı'ya inanan siz, siz ki hiçbir zaman... Ah! Sizi hayatımdan çok severken suçlamaya kalkışıyorum! Tanrım! Acaba size acı bir şey mi söyledim? Jacqueline beni affedin.

JACQUELINE

Sakin olun gelin, sakın olun.

FORTUNIO

Tanrım! Sizin için hayatımı feda etmezsem, beni en ufak hizmetinizde kullanmazsanız, arkanızdan gelmezsem, sizi korumazsam, ayaklarınızın önünden dikenleri toplamazsam dünyada ne işim kalır? Bir de şikâyet ediyorum; siz beni seçmiştiniz! Hayatınızda bir yerim olacaktı. Güzel ve parlak hayaliniz, önümde yürümeye başlıyordu, ben onun arkasından gidiyordum, artık yaşayacaktım... Sizi kaybettiğim anlamına mı gelir bu Jacqueline? Size ne

yaptım ki beni kovuyorsunuz? Niçin yine beni sever gibi görünmek istemiyorsunuz?

(Kendini kaybeder, düşer.)

JACQUELINE

(Ona doğru koşarak.)

Tanrım! Ne yaptım? Fortunio kendinize gelin!

FORTUNIO

Siz kimsiniz? Bırakın beni gideyim.

JACQUELINE

Tutunun, pencereye gelin; rica ederim tutunun bana, yalvarırım Fortunio.

FORTUNIO

Bir şeyim yok, işte kalktım.

JACQUELINE

Nasıl da solgun, kalbi nasıl da çarpıyor. Şakaklarınızı ıslatalım mı? Şu yastığı alın, şu mendili de. Bunları bile reddediyorsunuz, o kadar tiksiniyorsunuz benden, öyle mi?

FORTUNIO

Kendimi daha iyi hissediyorum, teşekkür ederim.

JACQUELINE

Elleriniz buz gibi olmuş. Nereden geliyorsunuz böyle? Bekleyin biraz. Acı çekmenize ben yol açtım, bırakın en azından sizi iyileştireyim.

FORTUNIO

Lüzumu yok, aşağı inmem gerek. Söylediklerim için beni bağışlayın, ne dediğimi bilmiyordum.

JACQUELINE

Sizi bağışlamamı mı istiyorsunuz? Heyhat! Beni bağışlamayan sizsiniz. Bu acele niye? Neden beni bırakıp gidiyorsunuz şimdi? Gözleriniz başka bir şeyler arıyor gibi. Beni tanıyamadınız mı? Yalvarırım biraz dinlenin. Benim hatırım için Fortunio, hemen gitmeyin.

FORTUNIO

Hayır! Allahısmarladık, artık burada kalamam.

JACQUELINE

Ah! Sizi çok üzdüm!

FORTUNIO

Buraya gelirken beni çağırıyorlardı. Allahaismarladık madam, güvenin bana.

JACQUELINE

Sizi yine görecek miyim?

FORTUNIO

İsterseniz.

JACQUELINE

Bu akşam salona gelecek misiniz?

FORTUNIO

İsterseniz gelirim.

JACQUELINE

Gidiyorsunuz demek? Bir saniye daha!

FORTUNIO

Kalamam. Allahaismarladık! Allahaismarladık!

(Çıkar.)

JACQUELINE

(Çağırır.)

Fortunio! Beni dinleyin.

FORTUNIO

(Geri gelir.)

Ne istiyorsunuz Jacqueline?

JACQUELINE

Dinleyin beni, sizinle konuşmam lazım. Sizden af dilemek istemiyorum, olan oldu artık, kendimi haklı çıkarmak istemiyorum. Siz iyi, mert, samimi bir insansınız; size ikiyüzlülük, nankörlük ettim; sizi böyle bırakamam.

FORTUNIO

Sizi bütün kalbimle affediyorum.

JACQUELINE

Hayır, kalbiniz bir kere kırıldı, acı çekiyorsunuz. Nereye gidiyorsunuz? Ne yapmak istiyorsunuz? Her şeyi bildiğiniz halde buraya nasıl geldiniz?

FORTUNIO

Beni istemiştiniz.

JACQUELINE

Gece bahçede bulunacağınızı söylemeye geliyordunuz.
Gelecek miydiniz sahi?

FORTUNIO

Evet, size hizmet etmek için gelecektim. Doğrusu hizmet
olacağını umuyordum.

JACQUELINE

Nasıl bir hizmet?

FORTUNIO

Madelon bana bazı şeyler anlattı...

JACQUELINE

Zavallı, biliyordunuz da yine bahçeye gelecektiniz ha?

FORTUNIO

İlk söz olarak, sizin için seve seve canımı vereceğimi, ikin-
ci olarak da bende hiç yalan olmadığını söylemiştim.

JACQUELINE

Biliyordunuz da yine gelecektiniz ha! Ne söylediđinizin
farkında mısınız? O bir tuzaktı.

FORTUNIO

Her şeyi biliyordum.

JACQUELINE

İşin içinde baskına uğramak vardı, belki de öldürölmek,
hapse süröklenmek... Ne bileyim? Vardı. Bunları söyle-
mek bile korkunç.

FORTUNIO

Hepsini biliyordum.

JACQUELINE

Biliyor muydunuz? Hepsini biliyor muydunuz? Dün bizi
dinlediniz, değil mi? Demek daha dünden biliyordunuz,
öyle mi?

FORTUNIO

Evet.

JACQUELINE

Yalan söylediğimi, aldattığımı, sizinle alay ettiğimi, sizi mahvettiğimi biliyordunuz? Clavaroche'u sevdiğimi, onun bana ne isterse yaptırdığını biliyordunuz? Bir oyun oynadığımı, dün, burada, sizi oyuncak yerine koyduğumu, aşağılık, adi bir kadın olduğumu biliyordunuz? Keyfim için sizi ölüme sürüklediğimi biliyordunuz? Her şeyi biliyordunuz, bundan emin misiniz? Hadi söyleyin! Şimdi ne biliyorsunuz?

FORTUNIO

Ama Jacqueline sanıyorum... Biliyorum ki...

JACQUELINE

Çocuk, çocuk, seni sevdiğimi de biliyor musun? Bilmiyorsun ki beni affetmezsen ölürüm! İşte önünde diz çöküp senden af diliyorum.

FORTUNIO

Ah! Jacqueline!

4. Sahne

(Yemek odası.)

(Üstat André, Clavaroche, Fortunio ve Jacqueline masadadır.)

ÜSTAT ANDRÉ

Gelsenize yüzbaşım! Tanrı'ya çok şükür, hepimiz de keyifliyiz, hep dostlar bir aradayız. Eğer bir daha karımdan şüphe edersem, şu şarap bana zehir zıkkım olsun!

JACQUELINE

Bana içkiyi uzatır mısınız Mösyö Fortunio?

CLAVAROCHE

(Usulca Jacqueline'e.)

Tekrar ediyorum, sizin kâtip canımı sıkıyor; kovun şunu, rica ederim.

JACQUELINE

(*Alçak sesle.*)

Bana ne dediyseniz onu yaptım.

ÜSTAT ANDRÉ

Manasız bir şüphe üzerine bu geceyi yazıhanede boş yere geçirdiğimi düşündükçe kendi kendime ne diyeceğimi bilemiyorum.

JACQUELINE

Mösyö Fortunio, şu yastığı verebilir misiniz?

CLAVAROCHE

(*Alçak sesle.*)

Sizin kâtip, bu evden çıkıp gitmezse ben kalkıp gideceğim.

JACQUELINE

Bana ne dedinizse onu yaptım.

ÜSTAT ANDRÉ

Herkese anlattım: Şu dünyada hak yerini bulmalı. Bütün şehir halkı benim kim olduğumu öğrenmeli; bundan sonra, kendime ceza olarak, hiçbir şeyden şüphe etmeyeceğim.

JACQUELINE

Mösyö Fortunio sizin aşklarınıza içiyorum.

CLAVAROCHE

(*Alçak sesle.*)

Yeter artık Jacqueline, bunun ne anlama geldiğini biliyorum. Sana yapmanı söylediğim şey bu değildi.

ÜSTAT ANDRÉ

Tabii ya! Fortunio'nun aşklarına içelim!

(*Şarkı söyler.*)

Dostlar, içelim, durmadan içelim.

FORTUNIO

Pek eski bir şarkı bu! Şimdi de siz bir şarkı söyleyin Mösyö Clavaroche.

Alfred de Musset (1810-1857): 19.yüzyıl Fransız edebiyatının en önemli isimlerindendir. 1829 yılında yayımlanan Contes d'Espagne et d'Italie isimli şiir kitabıyla üne kavuştu. Victor Hugo, Charles Nodier gibi Romantik yazarların çevresinin müdavimi oldu. Temmuz Monarşisi döneminde Fransız İçişleri Bakanlığı'nın kütüphanesinde kütüphanecilik yaptı, 1845 yılında Légion d'honneur'e layık görüldü. 1852 yılında Académie française'e üye olarak seçildi. Alfred de Musset şiirin yanında roman, öykü ve oyun türünde çok sayıda eser verdi. İlk oyunu La Nuit vénitienne (1830) sahnede başarısız olunca oyunlarının sahnelenmesine 1847 yılına dek izin vermedi. 1848 yılında ilk kez sahnelenen Şamdancı, yazarın diğer oyunlarına kıyasla çok daha geleneksel bir yapıya, öte yandan kusursuz bir zaman ve mekân bütünlüğüne sahiptir. Oyun tan ağarırken başlar, akşam sona erer ve oyun boyunca evin her önemli köşesini ziyaret ederiz. Komedinin lirizmle buluştuğu bu muhteşem oyun, Alfred de Musset'nin şiirindeki eşsiz duyarlılığı anımsatmakla kalmaz, aynı zamanda şairin kendi yaşamından da izler taşır.

Bedrettin Tuncel (1910-1980): Tercüme Bürosu'nda görev aldı. Ankara Üniversitesi DTCF'de Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünde öğretim üyesi olarak çalıştı. Ankara Devlet Konservatuvarı'nda Tiyatro Tarihi dersleri verdi. Uzun yıllar UNESCO Milli Komite Başkanlığı'nı yürüttü. Bir süre Milli Eğitim Bakanlığı yaptı. Yazdığı pek çok kitabın yanı sıra Molière, Musset, Camus gibi pek çok önemli yazarın eserlerini Türkçeye kazandırdı.

Sabahattin Eyüboğlu (1909-1973): Tercüme Bürosu'nda görev aldı. İÜ Edebiyat Fakültesi'nde Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünde öğretim üyesi olarak çalıştı. Köy Enstitülerinde dersler verdi. Yazdığı pek çok kitabın yanı sıra Shakespeare, Montaigne, Platon, Hayyam gibi pek çok önemli yazar ve düşünürün eserlerini çevirdi.

